

GERMANOVIÇ'İN HZ. MUHAMMED İLE İLGİLİ BAZI İDDİALARI ÜZERİNE

Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

ÖZ

Rus oryantalist Andrey Valeryeviç Germanoviç, şu iddialarda bulunmaktadır: Bir, Hz. Muhammed İslam'ı Yahudilik ve Hıristiyanlıktan yararlanarak, siyasî amaçlarına dönük olarak oluşturmuş ve dolayısıyla İslam, orijinal ilahî bir din değildir. İki, Resûlullah savaşı barışa öncelmiş, bu savaşların amacı da siyasî ve ganimet idi. Ayrıca Hz. Muhammed dini şiddet kullanarak yaymıştır. Üç, Hz. Peygamberin çok evliliklerinin sebebi siyasî ve erkek çocuk sahibi olmaktı. Hz. Muhammed'in, Hz. Zeynep ve Safiyye ile evlenmesinin sebebi şehevî duygulardı. Makalede Germanoviç'in ilgili iddiaları değerlendirilmekte ve şu tespitler yapılmaktadır: Germanoviç, Tarih ilminin temel ilkelerini dikkate almaksızın konuyu birtakım varsayım, genelleme ve ideolojik yaklaşımlar üzerinden temellendirmeye çalışmıştır. Bu usûl problemi ise yazarı yanlış sonuçlara götürmüştür.

Anahtar Kelimeler: İslam, Hz. Muhammed, Savaş, Barış, Ganimet, Çok evlilik.

ABSTRACT

On Some Allegations of Germanovic About the Prophet Muhammad

Russian orientalist Andrey Valeryeviç Germanoviç, makes the following claims: First, the Prophet Muhammad had created Islam from Judaism and Christianity for his political goals and thus Islam is not an original divine religion. Second, the Prophet of Islam had preferred war to peace, the purpose of this war was political interest and booty. Also he had extended religion by using force. Third, one reason for the Prophet's polygamy was political interest and the other was to have boy. The Prophet Muhammad had married with Zeynep and Safiyya by reason of carnal feelings. In this article, Germanoviç's allegations have been evaluated and pointed out that: Germanoviç, did not consider the basic principles of the history and, he has addressed the issues within the several assumptions, generalizations and dealt with on the basis of ideological approaches. This procedure has led author to false results.

Keywords: Islam, the Prophet Muhammad, War, Peace, Booty, Polygamy.

Giriş

Rusya'da XX. yüzyılın önemli bir kısmında din karşıtı bir politika izlenmiştir.

Sovyet yönetiminin ilgili politikası, söz konusu ülkede yaşayan Müslümanların İslam'ı araştırma, yaşama ve yayma anlamında birçok problem yaşamalarına neden olmuştur. Rusya'da bağımsızlık sonrası dönemde ise dine yönelik baskıcı politika sona ermiş ve buna bağlı olarak, genelde İslam özelde de Hz. Muhammed'le ilgi çalışmaları yapılmıştır.

Bağımsızlık sonrası dönemde Hz. Peygamberle ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı Rusya'daki Müslümanlar tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaların nitelik ve nicelik olarak istenilen seviyede olmadığı muhakkaktır. Belki de bunun en önemli sebebi, uzun süre devam eden anti din politikasına bağlı olarak dinle ilgili kaynak/bilgi imkânlarının azalması ve daha sonra yazılan eserlerin de büyük oranda savunmacı bir psikoloji ve üslûpla yazılmış olmasıdır.

Hız. Peygamberle ilgili çalışmaların bir kısmı ise Rus oryantalistleri tarafından yapılmıştır. Bu oryantalistlerden bazılarının Hz. Muhammed hakkında aktardıkları bilgi ve yaptıkları tespitlerin önemli bir kısmının gerçeği yansıtmadığı söylenebilir. Kanaatimizce bunun en önemli nedeni de ideolojik yaklaşımlar ve usûl problemidir.

Makalede Rus oryantalist Andrey Valeryeviç Germanoviç'in Hz. Peygambere ilişkin bazı iddiaları ele alınmaya ve değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Germanoviç, 1947 yılında Moskova'ya bağlı Tambov vilayetinin Voraney kasabasında doğmuştur. 1968 yılında Moskova Üniversitesi Şark Dilleri Bölümünü kazanmış, Arapça ve Farsça dilleri alanında uzmanlaşmıştır. Germanoviç, uzun süre birçok doğu ülkesinde bulunmuştur. 1991 yılından bu yana Moskova Devlet Üniversitesi'nde çalışmaya devam eden Germanoviç'in çok sayıda kitap ve makalenin yanı sıra tercüme eserleri bulunmaktadır. Yazarın eserlerinden bir tanesi de Rus oryantalisti Leonid İvanoviç Medvedko ile birlikte yazmış olduğu 'İmenem Boga, Politizatsiya İslama i İslamizatsiya Politikı' (Allah'ın Adıyla, İslam'ın Siyasallaşması ve Siyasetin İslamlaşması)'dır. 1988 yılında basılan eser, altı bölüm ve 214 sayfadan oluşmaktadır. Söz konusu eserin I, III ve VI. bölümleri Medvedko; II, IV ve V. bölümleri ise Germanoviç tarafından yazılmıştır. Çalışmamızda, söz konusu eserin Germanoviç tarafından yazılan ve İslam'ın doğuşu ile Hz. Muhammed'in hayatından bahseden bölümleri esas alınmıştır.

Germanoviç, Hz Muhammed'le ilgili sağlıklı olmayan bazı tespitler yapmaktadır. Bu tespitler, doğal olarak Hz. Peygamber hakkında yanlış bir algıya neden olmaktadır. Ancak Hz. Muhammed hakkındaki yanlış algının Rusya'da ne kadar etkili olduğunu bilemiyoruz. Çalışmamızın amacı, Germanoviç'in Resûlullah'la ilgili iddialarının bilimsellik derecesini tartışmaktır.

Çalışmamızda konu şu yöntem çerçevesinde işlenecektir: Öncelikle Germanoviç'in Hz. Muhammed'le ilgili iddiaları kronolojik bir sıra dâhilinde incelenecek ve değerlendirilecektir. Değerlendirmede de temel kriter Kur'ân ve hadislerin yanı sıra, ilk dönem Siyer-Meğâzî ve Genel İslam Tarihi türü kaynakları olacaktır.

1- HZ. PEYGAMBERİN HRİSTİYANLIK VE YAHUDİLİKTEN ESİNLENEREK İSLAM'I OLUŞTURDUĞU İDDİASI

a) Hz. Peygamberin Hristiyanlardan Etkilendiği İddiası

Germanoviç, Hz. Peygamberin Habeşistan ve Rum bölgelerine gittiğini, bu esnada Hıristiyan din bilgileriyle karşılaştığını, İslam'ı karşılaştığı Hıristiyan din bilgilerin elde ettiği bilgilerden oluşturduğunu, dolayısıyla İslam'ın orijinal ilahî bir din olmadığını ileri sürmektedir.¹ Yazar ilgili iddiasını temellendirmek için de, Hz. Peygamberin özellikle ikinci Suriye seferinden sonra Hıristiyan din bilgileriyle daha sık görüşmüş olmasını delil olarak göstermektedir.²

Germanoviç'e göre Hz. Peygamberin etkilendiği diğer bir Hıristiyan bilgi ise Varaka b. Nevfel'dir. Yazar, Hz. Muhammed'in din konusunda Varaka b. Nevfel'den etkileniş şeklini özetle şu şekilde açıklamaktadır: Hz. Muhammed'in çocukluğundan beri devam edegelen bir hastalığı vardı. Bu hastalık, ilk vahiy sırasında daha da şiddetlenmiştir. Hz. Hatice bu konuda Varaka b. Nevfel'den yardım istemiştir. Varaka b. Nevfel, bu süreçte Hz. Muhammed'e dinî konularda bazı bilgiler vermiş ve dolayısıyla din konusunda onu çok etkilemiştir.³

Öncelikle 'Hz. Muhammed'in Hristiyanlardan etkilendiği' iddiasını ele almak istiyoruz. Bu bağlamda Resûlullah'ın ticarî seferler sırasında iki rahiple karşılaşmasını inceleyeceğiz. Akabinde ise Varaka b. Nevfel'in din konusunda Hz. Muhammed'i etkilediği iddiasını değerlendireceğiz.

Hz. Peygamber, ticaretin önemli bir geçim kaynağı olduğu⁴ ve aynı zamanda bir çok ülke ve merkezle güçlü ticarî ilişkileri bulunan Mekke'de doğmuş,⁵ ticarî amaçla⁶ Hristiyanlığın hâkim olduğu Habeşistan⁷ ve Rum bölgelerine gitmiştir.⁸ Hz. Muhammed'in ilk katıldığı ve rahip Bahîrâ ile karşılaştığı ticarî sefer,

¹ Germanoviç, Andrey Valeryeviç, *İmenem Boga, Politizatsiya İslama i İslamizatsiya Politiki (Allah'ın Adıyla, İslam'ın Siyasetiyle ve Siyasetini İslamlaşması)*, Politizdat Moskova, 1988, s. 41.

² Germanoviç, s. 49.

³ Germanoviç, s. 54.

⁴ İbn İshâk, Muhammed (ö. 151/768), *Sîretü'n-nebeviyye*, Beyrut, 2009, s. 128; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdîmelik (ö. 218/833), *Sîretü'n-nebeviyye*, I-IV, Beyrut, 2004, I/206; Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, Ankara, 2007, s. 45-47.

⁵ Kapar, Mehmet Ali, "Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, İstanbul, 1995, s. 334; Demircan, Adnan, *Cahiliye Arapları*, İstanbul, 2015, s. 105-111.

⁶ İbn İshak, s. 122; İbn Hişâm, I/147-148; İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed (ö. 630/1232), *el-Kâmi'l fi't-târih*, I-XI, Beyrut, 2006, I/567-568.

⁷ Hz. Muhammed'in peygamberlikten önce Habeşistan'a gidip gitmediği kesin değildir. Bize göre gittiği, kuvvetle muhtemeldir. Ancak Hz. Peygamberin Habeşistan'da Hıristiyan din adamlarıyla görüştüğüne dair hiçbir bilgi yoktur. Dolayısıyla biz Germanoviç'in iddialarının Habeşistan boyutunu ele almayacağız. Hz. Peygamber'in Müslümanları Habeşistan'a göndermesi ve kendisinin bu ülkeye gidip gitmediğiyle ilgili şu kaynaklara bkz. İbn İshâk, s. 214, İbn Hişâm, I/255; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/596; Kapar, "Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler" s. 334; Demircan, *Cahiliye Arapları*, s. 105-111. Yüksel, Ahmet Turan, "Bir Tacir Olarak Hz. Peygamber", *Diyanet İlmî Dergi*, -Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) Özel Sayısı- Ankara, thz. , s. 139; Apak, Âdem, *Anahatlarıyla İslam Târîhi*, I-IV, İstanbul, 2009, I/138; Kapar, "Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler" s. 334; Demircan, *Cahiliye Arapları*, s. 105-111; Avcı, Casim, *Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*, İstanbul, 2008, s. 42; Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, I-II, (çev. Salih Tuğ), İstanbul, 1993, I/292.

⁸ İbn İshâk, s. 122; İbn Hişâm, I/147-148; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/567-568.

Suriye'ye yapılmıştır. Resûlullah'ın Bahîrâ ile karşılaşması özetle olarak şu şekilde olmuştur:

Hz. Muhammed, 9 ya da 12 yaşlarında iken, amcası Ebû Tâlib'le birlikte ticaret amacıyla Suriye'ye gitmiştir.⁹ Ticaret kafilesi, Bahîrâ'nın yaşadığı Busrâ'da konaklamıştır.¹⁰ Bahîrâ, bir bulutun gelen kafileden bir kişiyi gölgelendirdiğini görmüş ve adeti olmadığı halde bu kafile için yemek hazırlamıştır. Bahîrâ gelen kafile içerisinde bulutun gölgelendirdiği kişinin gelmediğini fark etmiş ve onun da gelmesini istemiştir. Eşyaların yanında bekleyen Hz. Muhammed de gelmiş¹¹ ve Bahîrâ ona bazı sorular sormuştur. Bahîrâ, Resûlullah'ın yetim olduğunu öğrenmiş, sırtındaki nübüvvet mührünü görmüş ve tüm bunlar, Bahîrâ için gelecekteki peygamberde bulunması gereken vasıflar olmuştur.¹² Bunun üzerine Bahîrâ, Ebû Tâlib'e, Hz. Muhammed'in gelecekte peygamber olacağını, onun Yahudiler'den zarar görmemesi için geri götürülmesini söylemiş ve Hz. Peygamber Mekke'ye geri götürülmüştür.¹³

Hz. Peygamberin Bahîrâ ile görüştüğüne ilişkin rivâyet –farklı formatlarda olsa bile- neredeyse tüm Siyer-Meğâzî ve İslam Tarihi kaynaklarında geçmektedir. Ancak söz konusu rivâyetin senedi ve râvisine yönelik ciddi eleştiriler söz konusudur.¹⁴ Fayda, zikredilen rivâyetle ilgili değerlendirmeleri şu şekilde özetlemektedir:

“...Bazı müslüman âlimler, Bahîrâ hadisesine ait rivâyetin sahih olmadığını, senedinin mürsel olduğunu, râvilerinden hiçbirisinin olayı görmediğini, bunlardan Abdurrahman b. Gazvân'ın “münker” hadisler rivâyet ettiğini, olayı naklettiği ileri sürülen sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin bu olayı görmesine imkân bulunmadığı gibi hadiseyi kimden duyduğunu da söylemediğini, ayrıca o sıralarda henüz çocuk yaşta olan Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile kısa görüşmesinden, Hırıtiyanların iddia ettikleri gibi, İslâm dininin esaslarına ait bazı şeyler öğrenmesinin akıl ve mantığa ters düştüğünü belirterek bu hadiseyi ya tamamen reddetmişler veya üzerinde durmaya bile değer bulmamışlardır...”¹⁵

Azimli ise ilgili rivâyet hakkında aşağıdaki yorumu yapmaktadır:

“...Bu (tür) rivâyetler, Hz. Peygamberin geleceğinin münecimler, kâhinler, rahipler ve Yahudi hahamlar tarafından dahi bilindiğini ve ilan edildiğini belirterek, Resûlullah'ın şanını yüceltmek ve onu reddedenleri ilzam etmek maksadı-

⁹ İbn İshâk, s. 122; İbn Hişâm, I/147-148; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/567-568.

¹⁰ İbn İshâk, s.122; İbn Hişâm, I/148; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/568.

¹¹ İbn İshâk, s. 122-123; İbn Hişâm, I/148; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/568.

¹² İbn İshâk, s. 123; İbn Hişâm, I/148-149; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/568.

¹³ İbn İshâk, s. 124; İbn Hişâm, I/149; Mes'ûdî, *Murûcuz-Zeheb*, I-IV, Beyrut, 2005, II/252; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/568.

¹⁴ Nedvî, Süleyman, *Asr-ı Saadet*, III, (çev. Ömer Rıza Doğrul), İstanbul, 1978, III/181; Mevdûdi, Ebû'l-A'lâ, *Târih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, (çev. Ahmet Asrar), Ankara, 1983, II/82; Fayda, Mustafa, “Bahîrâ”, *DİA*, İstanbul, 1991, I/486; Apak, *Anahatlarıyla İslam Târîhi*, I/133.

¹⁵ Fayda, Mustafa, “Bahîrâ”, *DİA*, s. 486.

na bağılı olarak sonradan vücut bulmuştur..."¹⁶ Kısacası bu tür rivâyetler, hayal gücü ve İsrailî anlatımların desteğiyle uydurulmuş ve peygamber yücelte ve yarıştırma düşüncesinin ürünüdürler.¹⁷

Bahîrâ ile ilgili rivâyetİbnİshâk gibi ilk dönem Siyer-Meğazî müelliflerinin eserlerinde geçse bile bu, sözü edilen eserlerdeki tüm rivâyetlerin mutlak derecede doğru olduğu anlamına gelmez. Çünkü İslam tarihinin ilk döneminde büyük oranda rivâyetçi tarih anlayışı hâkim idi. Dolayısıyla müellifler, herhangi bir konuda kendilerine ulaşan tüm farklı rivâyetleri eleştiriye tabi tutmadan eserlerine almışlardır. İlgili rivâyetin İbn İshâk ve İbn Hişâm'da aynı ifadelerle geçmesi bunu göstermektedir.¹⁸

Sözü edilen rivâyetin, tarihî bilgi, mantık ve dolayısıyla anlam bakımından da birçok çelişki içerdiği söylenebilir. Örneğin rivâyette, Şam seferi sırasında bir bulutun Hz. Muhammed'i sürekli gölgelendirdiği anlatılmaktadır. Bu ifade, tarihî bilgi ve İslam'daki peygamber anlayışıyla örtüşmemektedir. Bir bulutun Hz. Peygambere gölge yaptığı gerçek olsaydı, kâfiledeki insanların da bunu görmüş olmaları gerekirdi. Oysaki kâfileden hiç kimse bu hadiseye şahit olmamıştır. "Bir bulutun Hz. Muhammed'i gölgelendirdiği" şeklindeki ifade, kuvvetle muhtemeldir ki Hz. Peygamberin diğer peygamberlerden üstün olduğunu göstermek için uydurulmuştur.

İlgili görüşmede Bahîrâ'nın "Hz. Muhammed'in gelecekte peygamber olacağını bildirdiği" nakledilmektedir. Halbuki Hz. Muhammed bile kendisinin peygamber olacağını bilmiyordu.¹⁹ Bunun göstergesi ise Hz. Peygamberin ilk vahiy aldığı anda yaşadığı durumdur.²⁰ Onun peygamber olduğunu ilk söyleyen kişi, Vâraka b. Nevfel'dir.²¹ Dolayısıyla Bahîrâ'nın, Resûlullah'ın peygamber olacağını bilmesi mümkün değildir.²²

Rivâyete göre Bahîrâ, Hz. Muhammed'in geleceğin peygamberi olacağını söylemiş ve Yahudilerin ona zarar verme ihtimaline karşın Mekke'ye geri götürülmesini tavsiye etmiştir. Rivâyetin içerdiği bu bilgi de aklın verileri ve dönemin gerçekleriyle örtüşmemektedir. Bilindiği gibi bu dönemde Yahudiler, yakında kendilerinden bir peygamberin çıkacağını ve onun yardımıyla rakiplerini yok edeceklerini söylüyorlardı.²³ Bir peygamber beklentisi içerisinde olan Yahudiler geleceğin peygamberine neden zarar versin ki? Yahudilerin nübüvvetten sonra 12 yıl boyunca Hz. Peygambere zarar vermemiş olmaları, Bahîrâ'nın Ebû Tâlib'e

¹⁶ Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*-Mekke Yılları- Ankara, 2008, s. 69.

¹⁷ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 69.

¹⁸ İbn İshâk, s. 123; İbn Hişâm, I/148-149.

¹⁹ Bkz. Kasas, 28/86; Şûrâ, 42/52.

²⁰ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 69.

²¹ İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed (ö. 354/965), *Sîratu'n-nebeviyye*, Beyrut, thz, s. 51; Taberî, EbûCa'fer Muhammed b. Ce'îr (ö. 310/922), *Târîhu't-Taberî*, I-VI, Beyrut, 2008, I/532; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/576.

²² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I/47.

²³ İbn Hişâm, II/53.

“Yahudiler Muhammed’e zarar verirler.” ifadesiyle çelişmektedir. Ayrıca Bahîrâ “Şam’da Yahudiler Hz. Muhammed’e zarar vereceklerdir.” şeklinde bir ifade kullanmış olsaydı, Hz. Peygamber’in bu görüşmeden sonra Suriye’ye tekrar gitmemesi gerekirdi. Oysaki Hz. Peygamber 25 yaşında iken Suriye’ye tekrar gitmiş²⁴ ve Yahudilerden herhangi bir zarar da görmemiştir.

Bahsi geçen rivâyette Hz. Peygamberin Bahîrâ’dan hergangi bir bilgi aldığına dair bir kayıt yoktur.²⁵ Şayet bu görüşmede dinî konularda bir bilgi alış veriş olmuş olsaydı, kafileden bazı insanların bunu görmüş ve aktarmış olmaları gerekmez miydi?

Bilindiği gibi Mekke müşrikleri Hz. Peygamberi birçok olumsuz sıfatla nitelendirmiş ve onun getirdiği vahyi inkâr etmişlerdir. Hz. Muhammed dinî bilgileri Bahîrâ’dan almış olsaydı ve İslam’ı Hıristiyanlıktan oluşturmuş olsaydı, müşriklerin Hz. Peygamber için, “Muhammed İslam’ı Bahîrâ’dan aldı.” demeleri gerekmez miydi? Oysaki en azılı müşriklerin bile bu anlamda bir ithamları söz konusu olmamıştır.²⁶

Mezkûr rivâyetin içeriği dikkate alındığında, Hz. Muhammed ile Bahîrâ arasındaki görüşmenin çok kısa sürmüş olduğu söylenebilir. 9 ya da 12 yaşındaki bir çocuğun, kısa süreli bir görüşmede bir dini öğrenmesi, içselleştirmesi, bu dinin kitabı olan Kur’an’ı ezberlemesi, onu yaklaşık 30 sene boyunca muhafaza etmesi, söz konusu bilgileri gelişen olaylara uygun olarak tebliğ etmesi imkân ve ihtimal dâhilinde gözükmemektedir.²⁷ Ayrıca Kur’ân, dönemin gelişen siyasî, sosyal ve ekonomik gelişmeleriyle bağlantılı olarak parça parça nâzil olmuştur. Hz. Peygamberin İslam’ı Bahîrâ’dan aldığını ileri sürmek, aynı zamanda Bahîrâ’nın geleceği ve bu çerçevede, gelecekteki olayları da bildiğini iddia etmek anlamına gelir.

İslam’ın tevhid anlayışı ile Hıristiyanlığın teslis akidesi arasında bir benzerlik kurmak mümkün değildir.²⁸ Tahrifata uğramış Hıristiyanlıktan; tevhidi merkeze alan, tarihteki en büyük zihinsel ve toplumsal dönüşümü gerçekleştiren, içerdiği evrensel mesajlarla insanlığa yol gösteren ve günümüze kadar bir harfi bile değişmemiş bir kitaba sahip olan İslam çıkar mı? Bunu imkân ve ihtimal dâhilinde görmek mümkün değildir. Kısacası Germanoviç’in iddiaları için bir kaynak oluşturan söz konusu rivâyet, metin, akıl, dönemin dinî, siyasî, sosyal, iktisadî ve kültürel gerçekleriyle örtüşmemektedir.²⁹

Germanoviç’in iddiaları için bir dayanak olarak kabul ettiği Hz. Peygamberin ikinci Suriye seferi ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Hz. Hatice, 25 yaşlarında

²⁴ İbn İshâk, s. 128-129; İbn Hişâm, I/153; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, I/569.

²⁵ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 66.

²⁶ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 65.

²⁷ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 66.

²⁸ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 66.

²⁹ Erçetin, Ahmet, *Rivayetler ve Yorumlar Işığında Rahip Bahîrâ Olayı*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2008, s. 76-78.

bulunan Hz. Muhammed'e ticarî mallarını ücret karşılığında Şam'a götürüp satmasını teklif etmiş, Hz. Peygamber de bunu kabul etmiştir.³⁰ Resûlullah'a yolculuk esnasında iki melek gölge yapmıştır.³¹ Daha sonra Hz. Peygamber, Nestûrâ ismindeki rahibin manastırına yakın bir ağacın gölgesinde oturmuştur.³² Nestûrâ, Hz. Peygamberle birlikte sefere çıkan Meysere'ye "Ağacın gölgesinde oturan kişinin kim olduğunu" sormuştur. Meysere de "O, Kureyşten Harem ehlinde bir adamdır." cevabını vermiştir. Nestûrâ ise "Bu ağacın altında şimdiye kadar nebiden başkası inmemiştir."³³ ifadesini kullanmıştır. Hz. Muhammed Şam'da satacaklarını satmış, alacaklarını almış ve Mekke'ye dönmüştür.³⁴

İlk dönem kaynaklarımızda geçen bu rivâyet de tarihî veriler açısından çelişkiler ihtiva etmektedir. Örneğin ilgili rivâyette iki meleğin Hz. Peygambere gölgelik yaptığı anlatılmaktadır. Bu tür bilgilerin Hz. Peygamberi yüceltme amacıyla uydurulduğunu ve Hz. Peygamberin beşer olması hasebiyle özel bir korumaya alınmayacağını Hz. Peygamberin Bahîrâ ile görüşmesi bağlamında belirtmiştik.

Zikredilen rivâyette Nestûrâ'nın "Bu ağacın altında şimdiye kadar nebiden başkası inmemiştir." dediği nakledilmektedir. İlgili ifade doğru kabul edilirse, Nestûrâ'nın, Hz. Muhammed'in gelecekteki peygamber olduğunu bildiği şeklinde bir sonuç çıkar. Oysaki Hz. Peygamber ilk vahyi alıp Varaka'ya götürülünceye kadar kimse onun peygamber olacağını bilmiyordu. Dolayısıyla Kur'ân³⁵, akıl ve tarihî bilgiler bize nübüvvetten önce Hz. Muhammed'in peygamber olacağını kendisinin bile bilmediğini söylemektedir.

İlgili rivâyete göre Nestûrâ, Hz. Peygamberin altına oturduğu ağacın altında sadece nebilerin oturduğunu söylemiştir. Bu nasıl bir ağaçtır ki sadece nebilerin altında oturmaktadır? Nestûrâ, Hz. Muhammed'in gelecekteki peygamber olduğunu bilmişse neden onunla görüşmemiştir? Ayrıca Germanoviç'in "Hz. Muhammed'in ikinci Suriye seferinden sonra rahiplerle sık sık görüştüğü" şeklindeki iddiasının da kaynaklarımızda bir karşılığı bulunmamaktadır.

Hz. Peygamber mezkûr rahiplerle görüşmüş olabilir. Bunu, rahiplerin tebliğ faaliyetlerinin bir parçası olarak değerlendirebiliriz. Ancak bu rahiplerin Hz. Muhammed'i geleceğin peygamberi olarak bilmeleri mümkün değildir. Ayrıca Hz. Muhammed'in rahiplerle görüşmesini, Resûlullah'ın onlardan etkilendiği ve İslam'ı onlardan aldığı bilgilerden oluşturduğu şeklinde okumak, çok zorlama bir yorum olur.

Germanoviç'in Kur'ân'ın kaynağı konusunda diğer bir iddiası ise şudur: Hz.

³⁰ İbn İshâk, s. 128-129; İbn Hişâm, I/153; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/569.

³¹ İbn İshâk, s. 129; İbn Hişâm, I/153; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/569.

³² İbn Hişâm, I/153.

³³ İbn İshâk, s. 128-129; İbn Hişâm, I/153; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/569.

³⁴ İbn İshâk, s. 129; İbn Hişâm, I/153; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/569.

³⁵ Kasas, 28/86; Şûrâ, 42/52.

Peygamber sık sık görüştüğü Varaka b. Nevfel'den aldığı dinî bilgilerle Kur'an'ı oluşturmuştur. Kaynaklarımızda Varaka b. Nevfel ve onun Hz. Peygamberle olan ilişkisi çerçevesinde şu bilgiler nakledilmektedir:

H. Peygamber 610 yılında ilk vahyi alınca korkmuş ve bu durumu eşi Hz. Hatice'ye anlatmıştır. Hz. Hatice ise Hz. Peygamberi şu sözlerle teselli etmeye çalışmıştır: “Müjdeler olsun sana. Korkma! Yemin olsun ki Allah seni hiçbir zaman yardımsız bırakmaz/utandırmaz. Zira sen akrabalarına bakarsın, doğru sözlü birisin, işlerini yapamayan acizlerin ağırlığını yüklenirsin. Fakire verir, kim senin kazandıramayacağını kazandırır ve misafiri ağırlarsın...”³⁶ Hz. Hatice daha sonra Hz. Peygamberi, amcası³⁷ ve aynı zamanda Hristiyan bir bilgin³⁸ olan Varaka b. Nevfel'e götürmüştür.³⁹ Varaka b. Nevfel ise olayı dinleyince şu ifadeyi kullanmıştır: “Bu, Musa'ya indirilen Nâmus'un kendisidir... Şayet senin (davet) günlerine yetiyecek olursam, sana yardım ederdim.”⁴⁰

Germanoviç'in söz konusu iddiasıyla ilgili olarak şunlar belirtilebilir: Kaynaklarımızda, ilk vahyin gelişinden hemen sonraki görüşmelerin dışında Allah Resûlü'nün, Varaka b. Nevfel ile münasebet kurduğuna dair bilgi yoktur.⁴¹ Bu dönemde Mekke küçük bir yerd. Aynı zamanda Varaka, Hz. Hatice'nin akrabası idi. Dolayısıyla Hz. Peygamberin Varaka'yı tanımış ve onunla görüşmüş olması ihtimal dahilindedir. Ancak bu tanıma ve görüşme, insanı aciz bırakan ve her yönüyle mükemmel olan Kur'an'ın Varaka'dan alındığının bir göstergesi olmaz. Şayet Hz. Peygamber dinî bilgileri Varaka'dan almış olsaydı, birilerinin bu bilgi alışverişine şahitlik yapmaları ya da müşriklerin “Muhammed dini Varaka'dan aldı.” demeleri gerekmez miydi? Kısacası “Hz. Muhammed'in dinî anlamda Varaka'dan etkilendiğine” ilişkin kaynaklarımızda direkt ya da dolaylı olarak herhangi bir kayıt yoktur. Dolayısıyla söz konusu iddia, bir tahminden ya da gerçeği çarpıtmaktan öte bir anlam ifade etmemektedir.

b) Hz. Muhammed'in Yahudiler'den Etkilendiği İddiası

Germanoviç, Hz. Muhammed'in İslam'ı oluştururken Hristiyanlığın yanı sıra Yahudilikten de etkilendiğini ileri sürmektedir. O, söz konusu tezini şu şekilde temellendirmeye çalışmaktadır: Hz. Muhammed uzun süre Yahudilerle iç içe olmuştur. Bu süreçte ticareti onlardan öğrendiği gibi onların dinlerinden de etkilendiği. Germanoviç'e göre İslam'ın Yahudilikten oluşturulduğunun delili de Resûlullah'ın anlattığı âyet ve menkıbelerin Kitab-ı Mukaddeste de geçmiş olmasıdır.⁴²

³⁶ Buhârî, Ebû Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğire (ö. 256/869), *el-Câmiu's Sahih*, I-VIII, İstanbul, 1992, Bedü'l-Vahy, 3; İbn Hibbân, s. 50-51; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/576.

³⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, I-VIII, Beyrut, 2008, V/417.

³⁸ İbn Hibbân, s. 51; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/576.

³⁹ İbn Hibbân, s. 51; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, V/417.

⁴⁰ İbn Hibbân, s. 51; Taberî, *Târih*, I-VI, Beyrut, 2008, I/532; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/576.

⁴¹ Erul, Bünyamin, “Varaka b. Nevfel”, *DİA*, 2012, XLII/517.

⁴² Germanoviç, s. 41, 45.

Öncelikle Germanoviç'in ileri sürmüştüğü "Hz. Muhammed ticareti Yahudilerden öğrenmiştir." şeklindeki tespitinin bilgi açısından doğru olmadığını belirtmek durumundayız. Çünkü Hz. Muhammed ticaret kültürünün hâkim olduğu bir ortamda doğmuş ve büyümüştür. Aynı zamanda Resûlullah, ulusal ve uluslararası ticaret yapan Kureyş'in bir mensubu olarak uzun süre ticaretle uğraşmış ve ticaret, onun önemli bir geçim kaynağını oluşturmuştur. Dolayısıyla "Hz. Muhammed ticareti Yahudilerden öğrenmiştir." şeklindeki bir tespiti doğrulayacak herhangi bir bilgi kaynaklarımızda bulunmamakta aynı zamanda dönemin şartlarıyla da örtüşmemektedir.

Hz. Muhammed peygamber olmadan önce ticarî faaliyetler vesilesiyle Medine ve Mekke civarlarındaki panayırarda Yahudilerle karşılaşmış olabilir. Bu, doğaldır. Ancak Hz. Muhammed'in Yahudilerle aynı şehri paylaşması ve onlarla yoğun olarak iç içe yaşaması, Medine'ye hicretten sonra olmuştur. Bu da nübüvvetten 12 sene sonrasına tekabül etmektedir. Dikkat edilirse İslam bu tarihten çok önce gelmiştir.

Hz. Peygamber hicretten sonra Yahudilerle olan ilişkilerini "iyi geçinme politikası" temelinde oluşturmaya çalışmıştır. Örneğin o, hicretten hemen sonra hazırlamış olduğu Medine Anayasası'na tüm Yahudileri dâhil etmiş, bu anayasa ile onların din, kültür ve vatandaşlıktan kaynaklanan tüm haklarını vermiştir.⁴³ Hz. Muhammed'in söz konusu politikasının bir sonucu olarak Abdullah b. Selâm'ın⁴⁴ yanı sıra zengin bir şahsiyet olan Muhayrik⁴⁵ gibi bazı Yahudiler müslüman olmuşlardır. Ayrıca Hz. Peygamber vahyin gelmediği bazı konularda Yahudilere muvafakat etmiş, onların temiz hanımlarıyla olan evliliklere izin vermiş ve kibleleri olan Beytül Makdis'i yaklaşık bir buçuk yıl boyunca kible olarak kabul etmiştir.⁴⁶ Ancak Müslümanların Bedir Savaşı'nı kazanmaları, Medine'deki ticarî hayata hâkim olmaya başlamaları gibi siyasî, iktisadî ve dinî sebeplerle⁴⁷ iki kesim arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamış ve hatta Yahudilerin Medine Anayasası'nı ihlal etmeleri, onların şehirden çıkarılmasına neden olmuştur.⁴⁸

Hz. Muhammed'in Yahudilerle olan ilişkilerinin özeti bağlamında aktardığımız yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak, Hz. Peygamberin dinî alanda Yahudilerden etkilendiğine ve Kur'ân'ı Yahudilikten yararlanarak oluşturduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. İslam ile Yahudilik arasında inanç esasları ve kıssalar gibi ortak bir takım konular olsa bile bu, İslam'ın Yahudilikten oluşturulduğu anlamına gelmez. Her şeyden önce Yahudilik bu dönemde tahrifata uğradığı

⁴³ İbn Hişâm, I/110-111.

⁴⁴ İbn Hişâm, II/121

⁴⁵ İbn Hişâm, II/122-123.

⁴⁶ İbn Hişâm, II/187.

⁴⁷ İbn Hişâm, II/119-120; Sariçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 222.

⁴⁸ İbn İshâk, s. 414; İbn Sa'd, Muhammed (ö. 230/845), *Tabakâtü'l-kübrâ*, I-VIII, Beyrut, 1998, II/29; İbn Hişâm, III/188-189.

için, Hıristiyanlık gelmişti. Tahrif olmuş bir dinde İslam gibi bir dinin çıkması mümkün değildir. Ayrıca Yahudilik millileştirilmiş bir dindir. Milli bir dinden evrensel ilkeler içeren tevhid temelli bir dinin çıkması bize göre ihtimal dışıdır.

Germanoviç'in İslam'ın Yahudilikten alındığının bir delili olarak ileri sürmüştü olduğu 'Kur'an'dakiâyet ve menkıbelerin (muhtemelen yazar kıssaları kastetmektedir) kaynağının Yahudilik olduğu⁴⁹ şeklindeki iddiası, yazar açısından güçlü bir argüman olarak değerlendirilebilir. Ancak ilahî dinlerin temel ve ortak özellikleri dikkate alındığında, sözü edilen argümanın da çok zayıf olduğu söylenebilir. Çünkü ilahî dinlerin kaynağı temelde aynıdır. Bu dinlerin dayandıkları hukuk/şeriat kuralları farklı da olsa Allah'ın varlığı, birliği, hesap günü gibi itikadî konular aynılık arz eder.⁵⁰ Ayrıca bu dinler için Hz. Âdem, Hz. İbrahim ve Nuh Tufanı kıssası gibi ortak bazı konuların olması da doğaldır. Çünkü sözü edilen peygamberler tüm insanlığın atası ve bunlarla ilgili kıssalar da tüm ilahî kitapların ortak konularıdır. Örneğin, daha önceki peygamber ve milletlerin yaşamlarını anlatan kıssalar,⁵¹ Kur'an'ın yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadır.⁵² Mutlak doğru bilgileri içeren⁵³ bu kıssaların amacı ise daha sonraki insanlara ders/öğüt vermek ve onları ıslah etmektir.⁵⁴ Amacı aynı olan bu kıssaların, Tevrat'ın yanı sıra dönemin Araplarına hitap eden Kur'an'da da geçmesi oldukça doğaldır. Çünkü dönemin müşrik Arapları, komşuları olan Yahudiler vasıtasıyla bir şekilde bu kıssalardan haberdar idiler. Dolayısıyla Kur'an, Arapların aşına oldukları bu bilindik kıssalar üzerinden mesaj vermeye çalışmıştır. Şayet ilgili mesajlar, Araplar için bilinmeyen kıssalar üzerinden verilmiş olsaydı, verilmek istenen mesajlar istenilen düzeyde dikkat çekmeyecek ve anlaşılmayacaktı. Bu yüzden Kur'an, temel mesajlarını Arapların az çok duymuş oldukları ve Yahudilikte de geçen bu kıssalar üzerinden vermeye çalışmıştır.⁵⁵ Dolayısıyla Germanoviç'in Yahudilik ile İslam'da ortak konular olarak geçen bazı kıssaların varlığına dayanarak, "İslam'ın Yahudilik'ten esinlenerek oluşturulduğu" şeklindeki iddiası, ilahî dinler ve akfî veriler açısından tutarlı görünmemektedir.

⁴⁹ Germanoviç, s. 41, 45.

⁵⁰ Akdemir, Salih, "Müşteriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (SAV)'e Yaklaşımları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, XXXI, s. 179-181.

⁵¹ Kaya, Remzi, "Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Düşündükleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, s. 31; Arpağuş, Hatice K., "Mitoloji, Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Kültürel Miras", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2003, sayı 2, s. 89.

⁵² Bkz. Yıldırım, Suat, "Kur'an-ı Kerim'de Kıssalar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1979, sayı 3, s. 37.

⁵³ Yüsun, 12/3; Hüd, 11/120.

⁵⁴ Öztürk, Mustafa, "Kur'an, Kitab-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, s. 163; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III/199; Okumuş, Ejder, *Kur'an'da Toplumsal Çöküş*, İstanbul, 1995, s. 198; Pakiş, Ömer, "Kur'an Kıssalarındaki Kapalılıkların Giderilmesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006, s. 123; Zeyveli, Hikmet, "Kur'an Kıssaları", *İslami Araştırmalar Dergisi*, Ankara, 1995, s. 177-183; Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, s. 171-172; Kılıç, Sadık, "Tarih Felsefesi Açısından Kıssalar", *Kur'an Sempozyumu*, Ankara, 1996, 88; Şengül, İdris, Kur'an Mesajını Ulaştırmada Kıssaların Önemi", *İ. Kur'an Sempozyumu*, Ankara 1994, s. 133.

⁵⁵ Paçacı, Mehmet, *İslâmiyât*, Ankara, 2004, sayı 1, s. 132; Özsoy, Ömer, *İslâmiyât*, Ankara, 2004, sayı 1, s. 141-145.

Sonuç olarak, Hz. Peygamberin Kur'ân'ı Hıristiyanlık ve Yahudilikten etkilenerek oluşturduğu şeklindeki iddianın tarihî bir değeri ve bilimsel bir temelini bulunmadığı söylenebilir. Aynı şekilde Germanoviç'in ilgili iddia için ileri sürmüş olduğu delillerin de din felsefesi, tarihî bilgi ve akli veriler açısından tutarlı olmadığı belirtilebilir.

2) HZ. MUHAMMED'İN SAVAŞ ANLAYIŞI VE STRATEJİSİNE İLİŞKİN İDDİALAR

a) Hz. Muhammed'in Savaş Yanlısı Olduğu ve Dini Zor Kullanarak Yayıdığı İddiası

Germanoviç, Hz. Peygamberin savaş yanlısı bir peygamber olduğunu, onun İslam'ı güç/kuvvet kullanarak yaymaya çalıştığını, söz konusu düşünce ve stratejisinin de savaşı barışa önceleyen İslam'ın kendisinden kaynaklandığını ileri sürmektedir.⁵⁶ Yazar, Allah Resûlü'nün getirmiş olduğu dini geniş bir coğrafyaya yaymak ve müntesiplerinin sayısını arttırmak için Kur'ân'ın cihadı emreden âyetlerinden yararlandığını belirtmektedir.⁵⁷

Hz. Muhammed savaş yanlısı bir peygamber değildi. O, Mekke döneminde tüm baskılara rağmen savaşı bir mücadele yöntemi olarak tercih etmemiştir. Resûlullah bu dönemde, tebliğ yöntemi olarak sözlü tebliği seçmiştir. Konu olarak da Allah'ın varlığı, birliği, şirk inancının zararları, ahlaklı olmanın önemi, öldükten sonra dirilme ve hesaba çekilme gibi daha çok imânî kavram ve konuları işlemeye çalışmıştır.

Müslümanlara savaş izni, hicretin ikinci yılında verilmiştir.⁵⁸ Verilen savaşma izni de Müslümanların düşman saldırıları karşısında kendilerini savunmalarıyla sınırlıdır.⁵⁹ Hz. Peygamber de Kur'ân'ın barışı önceleyen temel ilkesi doğrultusunda hareket etmiş, kendilerine bir saldırı olmadığı müddetçe bir mücadele/tebliğ yöntemi olarak savaşı tercih etmemiş ve savaşlarda bile barış stratejisini izlemiştir.

Hicretin ikinci yılında, Mekkelilerin Müslümanlara saldırılarına üzerine bunlarla Bedir, Uhut ve Hendek Savaşları yapılmıştır. Hz. Peygamberin savaşmak durumunda kaldığı diğer bir kesim, Müslümanlarla olan antlaşmalarını bozan Yahudilerdir. Resûlullah sırasıyla Kaynukaoğulları (2/624), Nadiroğulları (4/625) ve Kureyzoğulları (5/627) Yahudileriyle savaşmıştır. Müslümanların savaştıkları diğer bir kesim ise Hıristiyanlardır. Hıristiyanlarla ilk savaş, bunların 15 müslüman davetçiyi haksız olarak öldürmeleri üzerine (8/629) yapılmıştır.

Hz. Muhammed'in yaptığı savaşlarının sebepleri bağlamında ise şunlar belirtilebilir: Meşrû savunma,⁶⁰ İslam davetini güvence altına almak, insan hakları

⁵⁶ Germanoviç, s. 46.

⁵⁷ Germanoviç, s. 71-72.

⁵⁸ Hac, 22/39-40.

⁵⁹ Bakara, 2/191.

⁶⁰ Hac, 22/39-40.

ve din hürriyetini güvence altına almak,⁶¹ Müslümanlarla olan antlaşmaları bozanları/hainlik yapanları cezalandırmak⁶² ve İslam topraklarını yabancıların saldırılarından korumak.⁶³

İslam'da savaş, son seçenektir. Resûlullah da, barışı savaşa tercih etmiştir. Bunun en önemli göstergesi ise Allah Resûlü'nün savaşlarda bile barış stratejisini izlemiş olmasıdır. Hz. Peygamberin barış stratejisini uygulamaya çalıştığı ilk savaş, Bedir Savaşı'dır. Hz. Muhammed bu savaştan önce Mekkeli müşriklere "savaş yapmayalım" teklifinde bulunmuştur. Ancak Mekkeliler ilgili teklifi kabul etmemişlerdir.⁶⁴

Hz. Peygamberin barışı savaşa öncelediğinin bir diğer örneği, hicrî 6/miladî 628 yılında yaşanmıştır. Hz. Peygamber bu sene umre amacıyla Mekke'ye gitmek istemiştir. Herhangi bir savaşın yaşanmaması⁶⁵ için ihrama girmiş,⁶⁶ yanında silah götürmemiş,⁶⁷ sadece umre amacıyla geldiğini belirtmek için beraberinde 70 adet kurbanlık deve götürmüş,⁶⁸ yolda kendisine saldıran 40-50 civarındaki Mekkeliyi serbest bırakmış,⁶⁹ savaş için gelmediğini bildirmek için de⁷⁰ sırasıyla Harraş b. Umeyye'yi⁷¹ ve Hz. Osman'ı Mekkelilere elçi olarak göndermiştir.⁷²

Allah Resûlü Mekke fethinde de barış stratejisini uygulamış ve böylece muhtemel bir savaşı engellemiştir. Hudeybiye Antlaşması'nın Mekkelilerce tek taraflı olarak bozulması üzerine Hz. Peygamber Mekke üzerine yürümeyi düşünmüş ve bu düşüncesini -Mekkeliler savaş için hazırlık yapmasın diye- başta kimseyle paylaşmamıştır. Hz. Muhammed, Mekke'nin yakınında bulunan Meru'z-Zehrân'dagece konaklanan ordusuna on bin ateş yakmasını emretmiştir. Hz. Peygamber Mekke'ye girerken ashâbına, karşı taraftan bir saldırı olmadığı müddetçe savaş açmalarını yasaklamış, silahını bırakan ve Ebû Süfyân'ın evine sığınan Mekkelilere ise eman vereceğini duyurmuştur. Tüm bunlar, Hz. Peygamberin savaşa karşı olduğunun ve savaşta bile barış stratejisini uyguladığının somut göstergelerinden bazılarıdır.

⁶¹ Hac, 22/39-40.

⁶² İbn Hişâm, III/41; İbn Sa'd, II/29.

⁶³ Sarıçam, *H. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 149-150.

⁶⁴ Vâkîdî, Muhammed b. Ömer (ö. 207/822), *Kitâbu'l-meğâzî*, Beyrut, 2006, s. 51 vd.; Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (ö. 279/892), *Ensâbu'l-eşraf*, Kahire, 1959, I/292; Makrîzî, Takiyyüddin Ahmet b. Ali (ö. 845/1444), *İmtâu'l-esmâ*, b.y.y. thz.s. 82.

⁶⁵ İbn Hişâm, III/241; Muhammed Gazali, *Fikhu's-sire*, (çev. Resul Tosun), İstanbul, thz., s. 350.

⁶⁶ İbn Hişâm, III/241; Ya'kûbî, Ahmed b. EbîYa'kûb b. Ca'fer (ö. 297/897), *Târihu'l-Ya'kûbî*, I-III, Nefcef, 1356, I/373.

⁶⁷ Vâkîdî, s. 405.

⁶⁸ İbn Hişâm, III/241.

⁶⁹ İbn Hişâm, III/246; M. Ebû Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, (çev. M. Keskin), İstanbul, 1993, s. 332.

⁷⁰ Vâkîdî, s. 405; İbn Hişâm, III/241-246.

⁷¹ Vâkîdî, s. 422.

⁷² Vâkîdî, s. 422; İbn Hişâm, III/246; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-meâd*, (çev. Komisyon), I-VI, İstanbul, 1989, III/332; Nedvî, *Siretun-nebeviyye*, (çev. Osman Keskiöğlu), İstanbul, 1981, s. 192-193.

İslam tarihinde Bedir, Uhut ve Hendek gibi önemli savaşların Müslümanlar açısından savunma nitelikli savaşlar olması; İslam'da barışın savaşa tercih edildiğinin, Hz. Peygamberin savaş heveslisi bir insan olmadığı ve ayrıca İslam'ın savaş/kuvvet yoluyla yayılmadığının önemli bir göstergesidir. Zaten İslam inancında dinde zorlama yoktur.⁷³ Ayrıca Hz. Peygamberin elindeki gücü kullanarak "Ya İslam olun ya da sizinle savaşırız." şeklinde hiçbir uygulaması olmamıştır. Hz. Peygamber, insanları öğütlerle, delillerle ve ikna yoluyla İslam'a davet etmiştir.⁷⁴ Kısacası Germanoviç'in iddia ettiğinin aksine, haksız yere savaş açmayı ve kuvveti/şiddeti kullanarak dini yaymayı meşrûlaştıran ne bir âyet ne de hadis mevcuttur. Hz. Peygamberin yaptığı savaşlar ise Müslümanların can, mal, namus güvenliği ve inanç hürriyetlerini güvence altına almaya dönük savunma amaçlı savaşlardır. Bu da gayet insanî bir durumdur. Dolayısıyla haksız yere savaş açma ve şiddet/güç yoluyla dini yayma anlayışı barış dini olan İslam'ın ruhu ve barış peygamberi olan Hz. Muhammed'in tebliğ yöntemiyle bağdaşmamaktadır.

b) Resûlullah'ın Mevcut Antlaşmalara Rağmen Savaşmaya Meyilli Oluşu İddiası

Hz. Muhammed'i savaş yanlısı bir peygamber olarak takdim eden Germanoviç, birçok oryantalistin⁷⁵ şu iddiasını savunur: Hz. Peygamber mevcut antlaşmalara rağmen istediği zaman başkalarına savaş açabilmiştir. Bu anlayış ve yaklaşım da onun savaşmaya meyilli kişiliği ve inancından kaynaklanmıştır.⁷⁶ İlgili iddia hakkında şunlar belirtilebilir:

Bilindiği gibi hicretin ilk yılında Medine'deki müşrik, Yahudi ve Müslümanlar gibi farklı kesimlerin barış temelinde yaşamalarını sağlamak için Medine Anayasası hazırlanmıştır.⁷⁷ Sözü edilen anayasayı hicrî 2. yılında bozan ve Hz. Peygamberin kendileriyle savaşmak durumunda kaldığı kabile, Kaynukaoğulları Yahudileri idi.⁷⁸ Kaynukaoğulları'nın anayasayı ihlal etmeleri üzerine,⁷⁹ bunlar

⁷³ Bakara, 2/256.

⁷⁴ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 147.

⁷⁵ Sarıçam, İbrahim- Özdemir, Mehmet- Erşahin, Seyfettin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Ankara, 2011, s. 404.

⁷⁶ Germanoviç, s. 73.

⁷⁷ Medine Anayasası'nın ismi ve içeriği konusunda bkz. İbn Hişâm, II/110-111; Ahmed b. Hanbel, (ö. 241/855), *Müsned*, I-VI, İstanbul, 1992, I/271; Müslim, Ebû'l- Hüseyin el-Haccac (ö. 261/874), *Sahih*, I-III, İstanbul, 1992; *Kitâbu'l-Atik* 4, Kitâbu'l-Hacc 85; Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as (ö. 275/888), *Sünen*, I-V, İstanbul, 1992, Cihad 157; Taberî, *Câmi'ul-beyân*, I-XVI, Kahire, 1958, XIV/25-26; Mâverdi, Muhammed b. Habîb, *Tefsîrü'l-Maverdi*, I-VI, Beyrut, 1992, II/328; Beyhâkî, (ö. 458/1065), *Sünen*, I-X, 1354, VIII/106; Râzî, Muhammed b. Ömer, b. el-Hüseyin b. Ali el-Kuraşî (ö. 606/1209), *Tefsîr-i kebîr*, I-XXIII, (çev. Suat Yıldırım-Lütfullah Cebeci), Ankara, 1988, XI/347; İbn Ebî Hatim, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azim*, I-X, Mekke, 1997, V/327; Kurtûbî, Muhammed b. Ahmed el-Ensarî (ö. 671/1272), *el-Camiu'l-Ahkâmî'l-Kur'ân*, I-XX, Beyrut, 1965, VIII/31; İbn Kesir, Ebû'l- Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî (ö. 746/1345), *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azim*, I-IV, Beyrut, 1987, II/333; Diyarbekrî, Hüseyin b. Muhammed el-Hasan, *Târîhu'l-hamîs*, I-II, 1302, I, 398; Âlûsî, Şahabuddin es-Seyyid Mahmud (ö. 1270/1854), *Rûhu'l-meâni fi tefsîri'l Kur'ânî'l-azim*, I-XIX, Beyrut, 1997, XI, 33.

⁷⁸ İbn İshâk, s. 295; İbn Sa'd, II/29.

⁷⁹ Atçeken, İsmail Hakkı, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, →

önce muhasara altına alınmış,⁸⁰ daha sonra da mallarına el konulmuş ve Medine'den çıkarılmışlardır.⁸¹

Müslümanlarla anlaşmalı olan, ancak ilgili antlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirmedikleri gibi, Hz. Peygamberi öldürme teşebbüsünde bulunan⁸² ve kendilerine savaş açılan diğer bir kabile ise Nadiroğulları olmuştur.⁸³Nadiroğulları'nın anayasaya aykırı davranmaları üzerine⁸⁴ Hz. Peygamber bunları muhasara altına almıştır. Bu kabile daha sonra bir antlaşma dâhilinde teslim olmayı kabul etmiştir. Yapılan antlaşma gereği Nadiroğulları'nın mallarına el konulmuş ve bunlar şehirden çıkarılmışlardır.⁸⁵

Müslümanlarla antlaşma halinde olduğu halde Hz. Peygamberin savaş açtığı bir diğer kesim ise Kureyzaoğulları Yahudileridir. Kureyzaoğulları da, Medine Anayasası'na aykırı olmasına rağmen Hendek Savaşı'nda Müslümanlara saldıran Mekkeli müşriklere yardım etmek istemişlerdir.⁸⁶Hendek Savaşı'ndan sonra Resûlullah bunlara savaş açmıştır.⁸⁷Bunlar daha sonra teslim olmuş ve kendileri hakkında hüküm vermesi için hakem olarak Sa'd b. Muâz'ı istemişlerdir. Sa'd b. Muâz ise Tevrat'ı esas alarak hüküm vermiştir. İlgili hüküm gereği Kureyzaoğulları'nın savaşçı erkekleri öldürülmüş, malları Müslümanlar arasında paylaştırılmış, kadın ve çocukları ise esir alınmıştır.⁸⁸

Görüldüğü üzere, "Hz. Peygamber'in anlaşmalı olduğu kesimlere -ki genelde Medineli Yahudiler kastediliyor- bile savaş açtığı" şeklindeki iddia, sadece Germanoviç'in değil aynı zamanda birçok oryantalistin de iddiasıdır. Ancak bu müsteşrikler, anlaşmalı kesimlere neden savaş açıldığı üzerinde durmaz⁸⁹ ve olayı Hz. Peygamberin Yahudi düşmanlığı üzerinden izah etmeye çalışırlar. Oysaki Hz. Peygamber ne anlaşmalı olduğu kesimlere haksız yere savaş açmış ne de Yahudi düşmanlığı yapmıştır. Bunun en somut göstergesi, Hz. Peygamberin hicretten sonra hazırladığı Medine Anayasası'na Yahudileri dâhil etmesi, onlara inanç, kültür ve vatandaşlıklarından kaynaklanan tüm hakları vermesi; bu kesime karşı izlediği ılımlı ve olumlu politika neticesinde bazı Yahudilerin Müslüman olmasıdır.⁹⁰

Hz. Peygamber sadece anlaşmalı olan Yahudilerle savaşmamıştır. O, aynı

→ →

1992, s. 126- 129.

⁸⁰ İbn Hişâm, III/41; İbn Sa'd, II/29.

⁸¹ İbn Sa'd, II/29.

⁸² Atçeken, İsmail Hakkı, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, s. 132-135.

⁸³ İbn İshâk, s. 382; İbn Sa'd, II/29; İbn Hişâm, I/110-111.

⁸⁴ Suyûtî, *Hasâisu'l-kübârâ*, I-III, Mısır, thz. , I/524-525.

⁸⁵ İbn İshâk, s. 383-384; İbn Sa'd, II/29; İbnu'l-İmâd, *Şezeratu'z- Zehab fi Ağbâri men Zehab*, I-X, Beyrut, 1986, I/121.

⁸⁶ İbn İshâk, s. 408-409; İbn Sa'd, II/29; İbn Hişâm, III/184-185; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-II, Beyrut, 2004, I/572.

⁸⁷ İbn İshâk, s. 409-410; İbn Sa'd, II/29; İbn Hişâm, III/185; Taberî, *Târih*, II/99.

⁸⁸ Bkz. Mustafa ÖZKAN, *Bütün Yönleriyle Medine Vesikası* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002, 81-82.

⁸⁹ Atçeken, İsmail Hakkı, "Bazı Oryentalisteler Göre Asr-ı Saadet'e Yahudiler", *İstem* (Asr-ı Saadet Özel Sayısı), yıl 2, sayı 4, 2004, s. 120.

⁹⁰ Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, s. 113-114.

zamanda kendileriyle Hudeybiye Antlaşması'nı yaptığı Mekke Müşrikleriyle de savaşmak durumunda kalmıştır. Bunun nedeni, Mekke müşriklerinin adı geçen anlaşmanın hükümlerine aykırı hareket ederek, Müslümanların tarafı olan HuzaKabile'si'nden çok sayıda insan öldüren Benî Bekiroğulları'nı desteklemiş ve öldüren insanların kan bedellerini ödemekten kaçınmış olmalarıdır.⁹¹ Hz. Peygamber ise söz konusu ihlali gerekçe göstermiş ve Mekke üzerine yürümüştür.

Görüldüğü gibi Hz. Peygamberin antlaşmalı kesimlerle savaşması, Germanoviç'in iddia ettiği gibi İslam'ın savaş karakterli bir din oluşundan ve bu dinin peygamberinin savaşa meyilli oluşundan kaynaklanmamıştır. Tam tersine bu kesimlerle yapılan savaşların asıl sebebi, bunların mevcut antlaşmaları ihlal ederek Müslümanlara saldırmalarıdır. Hz. Peygamber ise mevcut antlaşmaların kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak, Müslümanları korumak amacıyla bunlarla savaşmıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamberin yürürlükteki antlaşmalara rağmen savaşlara başvurduğu şeklindeki iddia; dönemin şartlarını, İslam'ın bu konudaki hükümlerini ve Hz. Peygamberin savaş anlayış ve stratejisini doğru bir şekilde bilmemekten kaynaklanmaktadır diye düşünüyoruz.

c) Hz. Peygamberin Siyasî Hâkimiyet Kurmak ve Ganimet Elde Etmek İçin İslam'ı Oluşturduğu ve Onu Bir Araç Olarak Kullandığı İddiası

Germanoviç, Hz. Muhammed'in İslam'ı siyasî hedeflerine ulaşma amacına dönük olarak oluşturduğunu, dinî liderlik adı altında siyaset yaptığını ve söz konusu politikasında da başarılı olduğunu ileri sürmektedir.⁹² Ayrıca yazara göre Hz. Peygamber dönemindeki savaşların amacı din değil de ganimet ve devletin çıkarları idi.⁹³

Hz. Muhammed'in nihâî amacının siyasî olduğunu, söz konusu amacı gerçekleştirmek için dini oluşturduğu ve kullandığı şeklindeki bir iddianın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Medine döneminde siyasî anlamda elbette bir devlet kurulmuştur. Ancak bu devletin ortaya çıkışı da büyük oranda siyasî, sosyal ve iktisadî şartların bir sonucu olmuştur. Aynı zamanda bu devlet bireyin mutluluğu ve din için bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Tarihî veriler, Hz. Peygamberin amacının siyasî değil de dinî olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli göstergesi ise fethedilen Mekke'nin, Allah Resûlü tarafından Mekkelilere bırakılmış olmasıdır. Hz. Peygamberin siyasî bir amacı olsaydı ve dini de bu siyasî amacı gerçekleştirmek için oluşturmuş ve kullanmış olsaydı, fetihden sonra Mekke'nin başına genç ve yeni Müslüman olmuş bir Mekkeli olan Attâb b. Esîd'i atamazdı. Aynı şekilde Allah Resûlü'nün nihâî amacı siyasî hâkimiyet olsaydı o, Mekke'nin fethinden sonra Ka'be'nin anahtarını yine bir Mekkeli olan Osman b. Talha'ya vermez ve fetihden hemen sonra da Medine'ye dönmezdi. Dolayısıyla Resûlullah bu ve benzeri birçok uy-

⁹¹ İbn Hişâm, IV/26-27.

⁹² Germanoviç, s. 71-72.

⁹³ Germanoviç, s. 72, 75.

gulamasıyla, siyasî olanı değil de dinî olanı tercih ettiğini, başka bir ifadeyle, amacının siyasî değil de dinî olduğunu ortaya koymuştur.

“Hz. Peygamberin savaşlarının amacı din değil de ganimetti.” teklindeki tez, Germanoviç açısından orijinal değildir. Çünkü ondan önce de birçok Batılı araştırmacı bu tezi savunmuşlardır.⁹⁴ Ayrıca Hz. Peygamberin savaşlarını sadece ekonomik sebeplerle izah etmek doğru değildir. Çünkü bu savaşların birçok sebebi vardır ve bunların en önemlisi de İslam’a davetti.⁹⁵ Kuvvetle muhtemeldir ki Germanoviç ganimetin anlamı, amacı ve taksimi konusunda sağlıklı bir bilgiye sahip olmadığı için söz konusu yanlış tespiti yapmıştır. Kanaatimizce ilgili tezi tartışmadan önce, ganimetin içeriği ve çerçevesi hakkında şu fikhî ve tarihî bilgileri vermek aydınlatıcı olacaktır: Ganimet, savaş yoluyla elde edilen her türlü mal ve esirler anlamına gelmektedir.⁹⁶ Kur’ân’da, savaş hukukunun bir parçası olarak ganimetin kime ve ne oranda verileceği hicretin ikinci yılında teferruatlı olarak açıklanmıştır.⁹⁷ Buna göre savaş sonucunda elde edilen ganimetin beşte biri direkt olarak Hz. Peygambere verilmiş, geri kalan beşte dördlük kısım ise Allah Resûlü’nün de aralarında bulunduğu gaziler arasında eşitçe bölüştürülmüştür.⁹⁸ Enfâl Sûresi 41. âyetinde de görüleceği üzere Hz. Peygamber aldığı ganimeti bir amaç olarak değil de bir araç olarak görmüştür. Bunun göstergesi ise kendi payına düşen beşte birlik ganimetin önemli bir kısmını fakir kimseler ve kamu yararına kullanmış olmasıdır.

Kuşkusuz tarihin her döneminde ganimet, savaşın önemli bir parçası olarak algılanmıştır. Çünkü ganimet, gücün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Savaş felsefesinde ise güçlü olmak ve yenmek esastır. Haliyle, savaşı kazanan tarafın gücüne güç katmak ve karşı tarafın da gücünü kırmak amacıyla ganimet alması doğaldır. Hz. Peygamber de tarihin her döneminde olduğu gibi savaştan sonra elde edilen ganimetleri Kur’ân’ın belirlediği ilkeler çerçevesinde değerlendirmiştir.

Germanoviç’in iddia ettiği gibi Hz. Peygamber döneminde yapılan savaşların nihaî amacı ganimet değildi. Ganimet, Müslümanların savaşa katılmasını teşvik eden faktörlerden sadece birisini oluşturmuş olabilir. Ancak sözü edilen zaman diliminde Müslümanlar için savaşların en önemli sebebi Allah rızasını

⁹⁴ Bkz. Ahmet Turan Yüksel, “Bazı Batılı Araştırmacılara Göre İlk İslam Fetihleri”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, sayı 6, s. 170 vd.

⁹⁵ Fayda, Mustafa, “İlk İslam Fetihlerinin Bazı Hususiyetleri”, *Kutlu Doğum Haftası 12-17 Ekim*, 1990, s. 65-75.

⁹⁶ Mâverî, Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basrî, *Ahkâmü's-Sultâniyye*, (çev. Ali Şafak), İstanbul, 1976, s. 140; Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 311.

⁹⁷ Konuyla ilgili âyetin mealî şu şekildedir: “...Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah’a, Resûlü’ne, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her şey hakkıyla Kadirdir.” (Enfâl, 8/41). Bu ayette de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber ganimetlerden direkt olarak aldığı beşte birlik kısmının hepsini kendisine almamıştır. Bu kısımdan; fakir, yolcu ve yetim gibi kesimler de yararlandırılmıştır.

⁹⁸ Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm (ö. 224/838), *Kitâbu'l-Emvâl*, b.y.y., 1353. s. 340; Kudâme b. Cafer, *Kitâbu'l-harac*, Frankfurt, 1986, s.190-191; İbn Zenceveyh, *Kitâbu'l-Emvâl*, I-II, Riyad, 2007, I/86-87; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II/111; Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaj*, s. 311.

kazanmak, dini yaymak, Müslümanların can, mal, namus güvenliğini sağlamak ve inanç-ibadet özgürlüğünü temin etmektir. Belirttiğimiz gibi ganimet ise sözü edilen amacın gerçekleşmesi yolunda ikinci dereceden önemli bir teşvik unsuru olmuş olabilir.

Hz. Peygamber ganimet alma ve dağıtımında da adalet ilkesini esas almıştır. Buna göre savaşta yenilen tarafın tüm arazi ve servetlerine hiçbir zaman el koymamıştır. Onlarla, onların da razı olacağı bir antlaşma yapmış, elde edilen ganimetleri ise âdil bir şekilde dağıtmıştır.⁹⁹ Şayet Hz. Peygamber ve beraberindeki Müslümanların nihai amacı ganimet olmuş olsaydı, fethettikleri yerleri tamamen ele geçirmeleri ve karşı tarafın tüm servetlerine el koymaları gerekmez miydi? Oysaki Hz. Peygamberin uygulamalarında böyle bir durum söz konusu değildir.

3- HZ. MUHAMMED'İN EVLİLİKLERİNİN AMACI VE ŞEKLİ

Germanoviç, Hz. Peygamberin çok evliliklerinin sebepleri ve şekline ilişkin birtakım tespitlerde bulunmaktadır. Onun ilgili konuda yaptığı tespitler özetle şu şekildedir: Resûlullah'ın evliliklerinin sebeplerinden birisi siyâsi diğeri ise erkek çocuk sahibi olmaktır.¹⁰⁰ Hz. Muhammed'in Zeyneb bint Cahş ve Safiyye ile yaptığı evliliklerin sebebi şehvî duygulardır. Ayrıca Resûlullah'ın bu iki evliliğinin yapılış şekli ahlâkî değildir.¹⁰¹

a) Hz. Muhammed'in Erkek Çocuğa Sahip Olmak ve Siyâsi Amaçlar İçin Çok Evlilik Yaptığı İddiası

Germanoviç, tarihe bir tarihçi hassasiyeti ve bu ilmin ilkeleri çerçevesinde yaklaşmamaktadır. Örneğin o, tarih ilminde önemli bir ilke olan 'Varsayımlar üzerine hüküm inşa edilmez.' şeklindeki ilkeye aykırı davranmaktadır. Çünkü Germanoviç'in "Hz. Peygamberin erkek çocuk sahibi olmak için çok evlilik yaptığı" şeklindeki iddiası, sadece bir tahmindir. Yazar bu tahmini destekleyecek sağlıklı bir argüman ileri sürememektedir. Ayrıca İslam tarihi ana kaynaklarında, Hz. Peygamberin "erkek çocuk sahibi olmak için" çok evlilik yaptığına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Germanoviç'in yukarıdaki iddiası, Kur'an'ı Kerim, Hz. Peygamberin sünneti ve akli veriler çerçevesinde tutarlı değildir. İslam inancına göre doğan çocuğun cinsiyetini takdir eden Allah'tır.¹⁰² İslam, erkek çocuğu kız çocuktan üstün tutan ve kız çocukları kız oldukları için toprağa diri diri gömenleri şiddetle kınamıştır.¹⁰³ Böyle bir dinin peygamberi olan Hz. Muhammed'in, çocukların cinsiyeti konusunda Allah'ın iradesini beğenmeyip erkek çocuk istemesi ve erkek çocuk olsun diye çok evlilik yapması düşünülebilir mi? Oysaki Resûlullah, erkek çocu-

⁹⁹ İbn İshâk, s. 414; İbn Sa'd, II/29; İbn Hişâm, III/188-189.

¹⁰⁰ Germanoviç, s. 82-86.

¹⁰¹ Germanoviç, s. 84-86.

¹⁰² Bkz. Şûrâ, 42/49.

¹⁰³ Bkz. Nahl, 16/58-59; İnşıkak, 81/8-9.

ğu kız çocuğuna tercih eden ve ısrarla erkek çocuk isteyen Arapları bu düşüncelerinden vaz geçirmek için mücadele etmiştir.¹⁰⁴ Dolayısıyla Hz. Peygamberin erkek çocuğa sahip olmak için çok evlilik yaptığı şeklindeki bir iddia, tarihî verilerle örtüşmemektedir. Ayrıca üç erkek çocuğu küçük yaşta vefat eden, bu çocukların vefatını ilahî bir hikmetle izah eden bir peygamberin ısrarla erkek çocuğu istemesi ve bunun için çok evlilik yapması düşünülemez.

Germanoviç'in "Hz. Peygamberin çok evliliklerinin bir sebebi de siyasîdir." şeklindeki tespitinin de sağlıklı olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü yazar "siyasî amaç" ifadesiyle, "dinle hiçbir şekilde ilişkisi olmayan ve tamamen dünyevî olan şeyi" kastetmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki İslam inancında dinden soyutlanmış bir siyasî anlayış yoktur. Başka bir ifade ile İslam'da din ile siyaset arasında bir ayırım söz konusu değildir. Hz. Peygamber de pratikte dinî ya da siyasî diye bir ayırım yapmamış, siyaseti dinin hizmetinde bir araç olarak değerlendirmiştir.

b) Zeyneb Bint Cahş İle Yapılan Evlilik:

Germanoviç, Hz. Peygamberin Zeyneb bint Cahş ile yaptığı evliliği bir istismar konusu yapmıştır. Germanoviç'e göre bu evliliğin amacı ve şekli şu şekilde olmuştur: Zeyneb'e âşık olan Hz. Peygamber, Zeyd b. Hârise'yi, Zeyneb'i boşamaya ikna etmiştir. Zeyd ise babası gibi gördüğü ve kendisine tercih ettiği Hz. Peygambere olan sevgi ve saygısından dolayı Zeyneb'i boşamıştır. Daha sonra Hz. Peygamber Zeyneb'le evlenmiştir. Hz. Peygamberin bu evliliği, müşriklerin tepkisine neden olmuştur.¹⁰⁵

Kaynaklarımızda ZeynebbintCahş, onun Zeyd'le olan evliliği, boşanması ve daha sonra da Hz. Peygamberle olan evliliği hakkında şu özet bilgiler bulunmaktadır:

Zeyneb bint Cahş, Resûlullah'ın halası Umeyme bint Abdülmuttalib'in kızıdır. Hz. Peygamber hür ve ileri gelen bir ailenin mensubu olan Zeyneb'i, âzatl kölesi ve halk arasında "Muhammed'in oğlu" olarak bilinen Zeyd b. Hârise ile evlendirmiştir.¹⁰⁶ Amaç, İslam'da hür ile kölenin birbirleriyle evlenmelerinde bir sakınca bulunmadığını göstermektir.¹⁰⁷ Ancak Zeyd ile Zeyneb arasında şiddetli bir geçimsizlik baş göstermiştir.¹⁰⁸ Bu geçimsizliğin en önemli sebeplerinden birisi, Zeyneb'in biraz hırçın oluşu,¹⁰⁹ kendisini Kureys'e mensup soylu bir kadın, Zeyd'i ise kölelikten gelmiş bir insan olarak görmesi ve dolayısıyla kendisini onunla denk olarak görmemiş olmasıdır.¹¹⁰ Zeyd de Hz. Zeyneb'in ilgili konudaki

¹⁰⁴ Bkz. Ebû Davud, Edeb, 130; İbn Mâce, Edeb, 3; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (ö. 279/892), *Sünen*, I-V, İstanbul, 1992, Birr 13.

¹⁰⁵ Germanoviç, s. 84.

¹⁰⁶ Bkz. İbn İshâk, s. 283; Taberî, *Tarih*, II/89.

¹⁰⁷ Hamidullah, Muhammed, 'Zeyneb bint Cahş', *DİA*, 2013, XLIV/357.

¹⁰⁸ Hamidullah, 'Zeyneb bint Cahş', *DİA*, XLIV/357.

¹⁰⁹ Müslim, Fedâilu'ssahâbe, 83; Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb (ö. 303/916), *Sünenü'n-Nesâî*, İstanbul, 1992, İşretü'n-Nisâ 3.

¹¹⁰ Mevdüdi, Ebû'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, I-VI, (çev. Heyet), İstanbul, 1997, IV/424.

söz ve davranışlarına katlanmakta zorlanmış ve durumu bir şikâyet konusu olarak Hz. Peygambere iletmek durumunda kalmıştır.¹¹¹

Hz. Peygamber, muhtemelen Zeyd ile Zeyneb arasındaki geçimsizliğin sebeplerini iyice öğrenmek için bir gün Zeyd'in evine gitmiştir. Hamidullah, Hz. Peygamberin Zeyd'in evine gidişini ve bu konudaki farklı rivâyetleri şu şekilde değerlendirmektedir:

"... Resûl-i Ekrem, Zeyd ile görüşmek üzere onun evine gitmişti. Rivâyetlerin çoğuna göre o sırada Zeyd evde yoktu. İbn Habîb'e göre ise Zeyd evdeydi ve abdest almaktaydı (el-Muhabber, s. 85). Bu sebeple Resûlullah birkaç dakika bekledi. Bu esnada kapının üzerinde asılı yün perde rüzgârdan açılınca Resûlullah Zeyneb'i gördü. O da Peygamber'in dışarıda beklemesinden dolayı telâşa kapılarak aceleyle ve özensiz bir şekilde kapıya geldi. Zeyneb, Resûl-i Ekrem'i içeriye davet ettiyse de girmede ve "Kalpler üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunan Allah noksan sıfatlardan münezzehtir"¹¹² diyerek dönüp gitti. Resûlullah bu sözle kalplerin acayip halleri bulunduğunu, bunu da Cenâb-ı Hakk'ın yarattığını anlatıyordu. Zira Zeyd, siyah tenli bir Habeşî olan ÜmmüEymen'e muhabbetle bağlandığı halde Zeyneb gibi güzel bir kadınla ünsiyet edememişti.

Zeyd eve gelince Zeyneb olanları anlattı ve Resûl-i Ekrem'in sözünü nakletti. Bunun üzerine Zeyd, muhtemelen Zeyneb'den ayrılma vaktinin geldiğini düşünerek Hz. Peygamber'in yanına gitti ve Zeyneb'i boşama konusunda ısrarlı olduğunu bildirdi. Resûl-i Ekrem onu, "Böyle yapma, Allah'tan kork"¹¹³ diye birkaç defa uyardıysa da Zeyd eşini boşadı ve birkaç gün sonra boşama kararını Hz. Peygamber'e bildirdi. Neticede Hz. Peygamber, Zeyneb'le evlenmeye karar verdi ve bunu haber vermek üzere Zeyd'i, Zeyneb'in evine gönderdi... Resûl-i Ekrem Zeyneb'le evlenince müşrikler ve münafıklar bu evlilikle ilgili dedikodular yaymışlarsa da yukarıda zikredilen âyetle bu evlilik tezkiye edilip onaylandı; ayrıca evlâtlığın boşadığı kadınla evlenilemeyeceğine dair Câhiliye âdeti de ortadan kaldırılmış oldu."¹¹⁴

Kısacası Hz. Peygamber, Zeyd ile Zeyneb arasındaki evliliği, insan onuruyla bağdaşmayan soylu-köle ayrımını kaldırmak için bizzat kendisi gerçekleştirmiştir. Ancak Hz. Peygamberin iyi niyetine ve tüm çabalarına rağmen,¹¹⁵ bu evlilik boşanmayla sonuçlanmıştır.¹¹⁶ Hz. Peygamber hicrî 5. yılında,¹¹⁷ 35 yaşında bulunan Hz. Zeyneb'le evlenmiş, bu evlilik ise vahiyle onaylanmıştır.¹¹⁸ Zikredilen

¹¹¹ Ahzab, 33/37.

¹¹² İbn İshâk, s. 283; Taberî, *Târih*, II/89.

¹¹³ Ahzab, 33/37.

¹¹⁴ Hamidullah, 'Zeynep bint Cahş', *DİA*, XLIV/358.

¹¹⁵ Ahzab, 33/37.

¹¹⁶ İbn İshâk, s. 283.

¹¹⁷ İbn Abdilberr, *el-İstiâb fî Ma'rîfeti'l-Ashâb*, Beyrut, 2006, s. 61; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, I/143; Taberî, *Târih*, II/89. Muhammed Hamidullah bu evliliğin hicrî üçüncü yılda da olmuş olabileceğini belirtir. Bkz. Hamidullah, 'Zeynep Bint Cahş', *DİA*, XLIV/358

¹¹⁸ İlgili âyetin meali: "Hani sen, Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de kendisine nimet verdiği kişiye (Zeyd'e) "Eşini yanında tut (boşama) ve Allah'tan sakın!" diyordun. Oysa Allah, kendisi-

evlilikle Arap kültüründe evlâtlığın boşadığı kadınla evlenilemeyeceğine dair Câhiliye âdeti de ortadan kaldırılmış oldu. Bu özet bilgilerden sonra Germano- viç'in mezkûr evlilikle ilgili ithamları bağlamında şunlar belirtilebilir:

Hız. Peygamberin Zeyneb'le evlenmesini, onun Zeyneb'i görünce ona âşık olduğuna bağlamak mantıklı değildir. Her şeyden önce söz konusu iddiada "Hz. Peygamberin, Zeneb'in güzelliğine ilk defa şahit olduğu ve ona hemen âşık olduğu" gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysaki Zeyneb, Hz. Peygamberin yakın akrabası idi. Hz. Peygamber onun güzel olup olmadığını muhakkak biliyordu. Dolayısıyla Hz. Peygamberin, 35 yaşında bulunan Zeyneb'in güzelliğini ilk defa sözü edilen karşılaşma esnasında fark ettiğini söylemek bir çelişkidir. Ateş'e göre Hz. Peygamber'in Hz.Zeyneb'le olan evliliğinin bu şekilde anlatılması, tamamıyla onların hayal ürünü olan iftiralarından ibarettir.¹¹⁹

Hız. Peygamberin Zeyneb'in güzelliğini fark edince ona âşık olduğunu ve onu elde etmeye çalıştığını söylemek de tutarlı bir yaklaşım değildir. Germano- viç'e bu bağlamda şu soruyu sormak gerekir: Zeynep'e âşık olduğu söylenen Hz. Peygamber daha önce neden kendisi Zeyneb'le evlenmemiştir de onu âzatlığı olan Zeyd'le evlendirmiştir?

Hız. Peygamberin Zeyneb'in güzelliğine vurulmasını onun "Kalpler üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunan Allah noksan sıfatlardan münezzehtir." ifadesi üzerinden temellendirmeye çalışmak, bize göre bir niyet okumasıdır ve bu yaklaşım tarzının da bilimsel bir değeri bulunmamaktadır. Hz. Peygamber bu ifadeyle, "... Kalplerin acayip halleri bulunduğunu, bunu da Cenâb-ı Hakk'ın yarattığını anlatıyordu. Zira Zeyd b. Hârîse, siyah tenli bir Habeşî olan ÜmmüEymen'e muhabbetle bağlandığı halde Zeynep gibi güzel bir kadınla ünsiyet edememişti..."¹²⁰durumunu kast etmiş olabilir. Hz. Peygamber mezkûr sözleriyle şunu da belirtmek istemiş olabilir: "Bu kadar güzel ve soylu bir kadınla Zeyd neden geçinemez ki? Zeyd'in ondan bu kadar nefret etmesi, ancak onun kalbini Allah'ın, bir halden başka bir hale çevirmesiyle mümkün olabilir."¹²¹

Hız. Peygamberin Zeyneb'e âşık olduğunu, onunla evlenmek için Zeyd'i onu boşamaya zorladığı, Zeyd'in ise sevgi ve saygıda kusur etmediği Hz. Peygambere sevindirmek için eşini boşadığı şeklindeki iddia da Hz. Peygamberin şahsiyeti ve tarihî bilgilerle örtüşmemektedir. 25 yaşına kadar iffetli bir şekilde yaşamış, evliliklerinin neredeyse hepsini dul kadınlarla gerçekleştirmiş, bu dönemde yaşı elliye geçmiş ve insanlığın hayran kaldığı bir peygamberin Zeyneb'le evlenmek için Zeyd'i onu boşamaya zorlaması düşünülemez. Bize göre bu iddianın teme-

den çekinmene çok daha layıktır. Artık Zeyd, ondan ilişkisini kesince biz onu seninle evlendirmiş olduk; ki, böylelikle evlatlıklarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri (kadınları boşadıkları) zaman, onlarla evlenme konusunda müminler üzerine bir güçlük olmasın." (Ahzab, 33/37).

¹¹⁹ Ateş, Ali Osman, "Hz. Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayet ve Görüşlerin Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1992, sayı VII, s. 169.

¹²⁰ Hamidullah 'Zeynep bint Cahş', *DİA*, XLIV/358.

¹²¹ Savaş, I/303.

linde ya Hz. Peygamberi karalama niyeti ya da bilgisizlik yatmaktadır. Çünkü İslam tarihi ilk dönem kaynaklarında, söz konusu evliliğin boşanmayla neticelenmemesi için Hz. Peygamberin yoğun bir çaba sarf ettiği belirtilmektedir. Şayet böyle bir zorlama olmuş olsaydı Zeyd, Hz. Zeyneb ya da yakın çevrenin bunu bir şekilde dile getirmesi gerekmez miydi?

Hz. Zeyneb'in, Resûlullah'ın diğer hanımlarına karşı bir övünme vesilesi olarak kullanmış olduğu "Benim nikâhım gökte Allah tarafından kıyıldı."¹²²şeklindeki ifadesi, ilgili evliliğin Allah'ın tasvip ve teşvikiyle gerçekleştiği ve dönemin Müslümanlarının da mezkûr evliliği böyle değerlendirdiğini göstermektedir. Söz konusu evliliği yadırgayan bazı münafık ve müşrikler ise bu evliliği, Araplar-daki "Kişinin evlatlığının boşanmış eşiyile evelenemeyeceği" anlayışına aykırı olduğu için eleştirmişlerdir.

b) Safiye İle Yapılan Evlilik

Germanoviç, Hz. Peygamberin bazı evlilikleri şehevî duyguları sebebiyle gerçekleştirdiğini iddia eder. Yazar, ilgili tezini temellendirmek için şunları belirtmektedir: Hayber fethi sırasında esirler arasında bulunan Safiye, ganimet olarak Dihye b. Halife ismindeki sahâbinin payına düşmüştür. Ancak Hz. Peygamber şehevî hisleri nedeniyle Safiye'nin kendi payına düşmesini sağlamış ve daha sonra onunla evlenmiştir. Bu bir zafiyettir. Söz konusu zafiyeti bilen komşu devletlerin liderleri de Hz. Muhammed'e sık sık cariyeler göndermişlerdir.¹²³

Hz. Safiye ve Peygamberimizin onunla evliliği bağlamında kaynaklarımızda şu bilgiler geçmektedir: Safiye, Nadiroğulları Yahudilerinin reisi olan Huyey b. Ahtab'ın kızıdır. Safiye önce Benî Nadirlerin ileri gelenlerinden Sellam b. Mişkemile, ondan boşanınca da bir komutan olan Kinâne b. Rebi' Ebu'l-Hukayk ile evlenmiştir. Allah Resûlü'nün Safiye ile evlenmesi, hicretin 7. Senesinde, Hayber fethinden sonra gerçekleşmiştir. Safiye, Hayber savaşında ele geçirilen esirler arasında idi. O, önce ganimet olarak Dihye b. Halife'ye düşmüştür.¹²⁴ Ancak Safiye, Kureyza ve Nadiroğulları Yahudilerinin efendisinin kızı olduğu için onun diğer esirler gibi değerlendirilmesi ve Hz. Peygamber dışında birisine verilmesinin uygun olmadığı düşünülmüştür.¹²⁵ Bunun üzerine Dihye memnun edilerek, Safiye Hz. Peygamberin hissesine dâhil edilmiştir. Safiye İslam'ı kabul edince Hz. Muhammed onunla evlenmiş ve azat etmiştir.¹²⁶

Hz. Peygamberin şehevî duygular sebebiyle Safiye ile evlendiğini ileri sür-

¹²² Buhârî, Tevhid 22; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, II/585.

¹²³ Germanoviç, s. 85-86.

¹²⁴ İbn Abdilberr, s. 62.

¹²⁵ Buhârî, Salat 12; Müslim, Nikah 14/84.

¹²⁶ Bkz. İbn İshâk, s. 284-285; İbn Hişâm, III/261; Halife b. Hayyât, *Târih*, Beyrut, 1993, s. 50; Taberî, *Târih*, II/136; İbnü'l-Esir, *Kâmil*, II/102; İbü'l-Verdî, *Târihu'lbnî'l-Verdî*, I-II, Beyrut, 1996, I/119-120; Ayrıca bkz. Zehebî, *Siyerua'lâm'in-nübelâ*, I-III, Beyrut, 2004, I/243; Uraler, Aynur, 'Safiye', *DA*, İstanbul, 2008, XXXV/475.

mek, Hz. Peygamberin çok evliliklerinin asıl sebebinin doğru anlaşılmadığını göstermektedir. Hz. Peygamber, bazı kabilelerin İslam'a karşı olan düşmanlıklarını azaltmak ya da müslüman olmalarını sağlamak için o kabilelerin liderlerinin kızlarıyla evlenme stratejisini uygulamıştır. Bunun en somut örneği, Hz. Peygamberin savaşta yenilen Müstalikoğulları liderinin esir düşen kızı Cüveyriye ile yaptığı evliliğidir. Bu evlilikten sonra Müstalikoğulları müslüman olmuşlardır. Kuvvetle muhtemeldir ki Hz. Peygamber, Müstalikoğullarıyla olduğu gibi Hayber Yahudileriyle de Safiyye ile yapılan evlilik vesilesiyle iyi ilişkiler kurmak istemiş ve bu yüzden kabile liderinin kızı Safiyye ile evlenmiştir. Kısacası Allah Resûlü'nün Safiyye ile evlenmesini, onun tebliğ politikasının bir parçası olarak değerlendirmenin daha doğru olacağını düşünüyoruz.

Hz. Peygamberin Safiyye ile evlenmesini, şehvet düşkünlüğüne yorumlamak tarihî verilerle de bağdaşmamaktadır. İffetine son derece düşkün olan ve bu dönemde 57 yaşında bulunan örnek bir insanın sadece şehvî duygular sebebiyle Safiyye ile evlendiğini söylemek, büyük bir haksızlık olur. Ayrıca zikredilen evliliği Hz. Peygamber açısından bir zafiyet olarak değerlendirmek ve Hz. Muhammed'in bu zafiyetini bilen yabancı devlet başkanlarının ona cariyeler gönderdiğini ileri sürmek, tarihî olanı çarpıtmaktır. Örneğin yazar, hangi devlet başkanlarının Hz. Peygambere kaç cariyeye gönderdiğin açıklamamaktadır. O, muhtemelen Mısır kralı Mukavkıs'ın Hz. Peygambere hediye olarak gönderdiği cariyeye (Hz. Mâriya) üzerinden bir genelleme yapmaktadır. Oysaki tek bir veri üzerinden genelleme yapmak ve bu genelleme üzerinde hüküm inşa etmek, bilimsel bir yaklaşım tarzı değildir.

SONUÇ

Germanoviç'in "Hz. Peygamberin Bahîra, Nestûra ve Varaka b. Nevfel gibi Hıristiyan din bilginleriyle görüştüğü, bu görüşmeler neticesinde Hıristiyanlıktan etkilenerek İslam'ı oluşturduğu ve dolayısıyla İslam'ın müstakil ilahî bir din olmadığı" şeklindeki iddiasını dayandırdığı rivâyetlerin, sened açısından güvenilir olmadığı söylenebilir. Ayrıca söz konusu rivâyetler, anlam bakımından dönemin dinî, siyasî, sosyal ve kültürel şartlarının yanı sıra aklî verilerle örtüşmemektedir. Dolayısıyla sened ve anlam bakımından birçok çelişkiyi barındıran ilgili rivâyetleri esas alarak Hz. Muhammed'in Hıristiyan din bilginlerinden aldığı bilgilerden İslam'ı oluşturduğunu söylemek, bilimsel bir gerçeği ifade etmemektedir.

"İslam'ın Yahudilikten de esinlenerek oluşturulduğu" şeklindeki tez ve bu tezin dayandırıldığı "Kur'ân'daki bazı âyet ve menkıbelerin aynısı Yahudilikte de vardır."¹²⁷ tarzındaki argüman da tutarlı değildir. Çünkü ilahî dinler hukuk bakımından farklı da olsa bu dinlerde Allah'ın varlığı, birliği, hesap günü gibi inanç esasları temelde aynıdır. Ayrıca zikredilen dinler için Hz. Âdem, Hz. İbrahim ve

¹²⁷ Germanoviç, s. 41, 45.

Hz. Nuh kıssası gibi ortak bazı konuların olması da doğaldır. Çünkü sözü edilen peygamberler tüm insanlığın atası ve bunlarla ilgili kıssalar da bütün ilahî dinlerin ortak konularıdır. Dolayısıyla ilahî dinlerdeki ortak inanç esasları ve bazı müşterek konuları gerekçe göstererek, İslam'ın Yahudilik'ten oluşturulduğu şeklindeki iddia, ilahî dinler açısından tutarlı görünmemektedir.

Germanoviç'in "Hz. Muhammed'in savaş yanlısı bir peygamber olduğu, anlaşmalı olduğu kesimlere bile zamanla savaş açtığı, dini şiddet kullanarak yaydığı, İslam'ı siyasî amaçları için oluşturduğu ve ayrıca ganimet için savaştığı" şeklindeki iddiasının da tarihî bir temeli ve bilimsel bir değeri bulunmamaktadır.

Her şeyden önce Hz. Peygamber savaş yanlısı değil de barış yanlısı bir peygamberdir. Bunun göstergesi ise Hz. Muhammed dönemindeki tüm savaşların savunma amaçlı olması ve bu savaşlarda bile barış stratejisinin izlenmiş olmasıdır. Örneğin Resûlullah Bedir Savaşı'ndan önce Mekkelilere "Savaş yapmayalım." teklifinde bulunmuş, ancak karşı taraf kabul etmemiştir. Aynı zamanda Hudeybiye Antlaşması'nı tek taraflı olarak bozan Mekke müşrikleri üzerine yürümek istemiş fakat bu niyetini -Mekkeliler savaşa hazırlık yapmasını diye- başta kimseyle paylaşmamıştır. Hz. Peygamber, Mekke'nin yakınındaki Merru'z-Zehrân'da gece konaklanan ordusuna -Mekkelileri korkutmak ve teslim olmaya zorlamak amacıyla- on bin ateş yakmasını emretmiş, şehre girerken ashâbına, karşı taraftan bir saldırı olmadığı müddetçe savaş açmalarını yasaklamış, silahını bırakan ve Ebû Süfyân'ın evine sığınan Mekkelilere ise eman vereceğini duyurmuştur. Tüm bunlar, Hz. Peygamberin savaşa karşı olduğunun ve savaşta bile barış stratejisini uyguladığının somut göstergelerinden bazılarıdır.

Hz. Peygamberin anlaşmalı olduğu kesimlere savaş açmasının sebebi, bunların Müslümanlarla olan antlaşmaları tek taraflı olarak bozmalarıdır. Örneğin Allah Resûlü, mevcut barış antlaşmasına rağmen Müslümanlara saldıran Kaynuka, Nadir ve Kureyzaoğulları Yahudilerinin yanı sıra Mekke müşriklere savaş açmıştır. Hz. Peygamberin bunlara savaş açmasının meşrûiyet kaynağı ise şüphesiz Kur'ân ve ilgili antlaşmaların hükümleri olmuştur.

Germanoviç'in iddiasının aksine, Hz. Peygamber İslam'ı şiddet/zor kullanmak sûretiyle değil de öğüt, güzel örneklik, ikna ve Kur'an okuma yoluyla tebliğ etmiştir. Çünkü İslam'ın şiddet/zor kullanılarak yayıldığına ne bir örneği var ne de bu nitelikteki tebliğ yöntemine meşrûiyet kazandıran herhangi bir âyet ve hadis vardır. Dini şiddet/baskı yoluyla yaymaya çalışmak, İslam'ın ruhu ve Hz. Peygamberin tebliğ yöntemiyle bağdaşmamaktadır.

Tarihî veriler, Hz. Peygamberin amacının siyasî değil de dinî olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli göstergesi ise Mekke'nin fethedildikten sonra Mekkelilere bırakılmış olmasıdır. Hz. Peygamberin siyasî bir amacı olsaydı ve dini bunun için oluşturup kullanmış olsaydı, fetihten sonra Mekke'nin başına genç ve yeni Müslüman olmuş bir Mekke'li olan Attâb b. Esîd'i atamazdı. Aynı

şekilde Allah Resûlü'nün nihaî amacı siyasî olmuş olsaydı o, Mekke'nin fethinden sonra Ka'be'nin anahtarını yine bir Mekkeli olan Osman b. Talha'ya vermez ve fetihten hemen sonra da Medine'ye dönmezdi. Dolayısıyla Hz. Peygamber bu ve benzeri birçok uygulamasıyla, siyasî olanı değil de dinî olanı tercih ettiğini göstermiştir.

Hız. Peygamber dönemindeki savaşların asıl sebebi ganimet değildi. Bu savaşların amacı Müslümanların can, mal ve namus güvenliğini sağlamak, inanç-ibadet hürriyetlerini güvence altına almak, Müslümanlarla olan antlaşmaları bozanları cezalandırmak ve İslam topraklarını yabancıların saldırılarından korumaktı.

Germanoviç'in, Hız. Peygamberin yaptığı çok evliliğinin sebeplerine ilişkin tespitleri de tarihî verilerle örtüşmemektedir. Yazarın iddia ettiği gibi Hız. Peygamberin çok evliliklerinin sebebi siyasî ve erkek çocuk sahibi olmak değildi. Hız. Muhammed, söz konusu çok evlilikleri İslamî tebliğin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Germanoviç'in Hız. Muhammed'in Zeyneb bint Cahş ve Safiyye ile yaptığı evliliklerin sebebi ve şekline ilişkin yaptığı değerlendirmelerin de tarihî ve bilimsel bir değeri bulunmaktadır. Çünkü yazar, tarihi, tarih ilminin temel ilkeleri çerçevesinde ele almak yerine, yüzeysel ve ideolojik temelli bir bakış açısıyla değerlendirmiştir.

Kısacası Germanoviç'in Hız. Muhammed ile ilgili iddiaları ve bu iddiaların dayandırıldığı temel gerekçeler tarihî veriler, bilimsel zihniyet ve tarih ilminin ilkeleriyle örtüşmemektedir. Birçok oryantalistin yaptığı gibi Germanoviç de Hız. Peygamberin hayatını, İslam Tarihi ilk dönem kaynaklarının yanı sıra Allah Resûlü'nün yaşadığı dönemin şartları ve akli verileri fazla dikkate almadan incelemiştir. Yazarın söz konusu usûl problemi ise kaçınılmaz olarak kendisini yanlış bilgi ve sonuçlara götürmüştür.

Kaynaklar

- » Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *Müsned*, I- VI, İstanbul, 1992.
- » Akdemir, Salih, "Müsteşriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hız. Muhammed (SAV)'e Yaklaşımları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1989.
- » Âlûsî, Şahabuddin es-Seyyid Mahmud (ö. 1270/1854, *Rahu'l-Meânîfi Tefsîri'l Kur'ani'l-Azîm*, I-XIX, Beyrut, 1997.
- » Apak, Âdem, *Anahatlarıyla İslam Tarihi*, I-IV, İstanbul, 2009.
- » Arpağuş, Hatice K., "Mitoloji, Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Kültürel Miras", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 2, İstanbul, 2003.
- » Ateş, Ali Osman, "Hız. Peygamber'in Zeyneb Bint Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayet ve Görüşlerin Değerlendirilmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1992.
- » Atçeken, İsmail Hakkı, *Hız. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1992.
....., "Bazı Oryantalisteler Göre Asr-ı Saadet'e Yahudiler", *İstem* (Asr-ı Saadet Özel Sayısı), yıl 2, sayı 4, Konya, 2004.
- » Avcı, Casim, *Hız. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*, İstanbul, 2008.
- » Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (ö. 279/892), *Ensâbu'l-Eşrâf*, Kahire, 1959.
- » Beyhâkî, (ö. 458/1065), *Sünen*, I-X, 1354.
- » Buhârî, Ebû Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğire (ö. 256/869), *el-Câmiu's-Sahih*, I- VIII, İstanbul, 1992.

- » Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Ankara, 1991.
- » Diyarbekrî, Hüseyin b. Muhammed el-Hasan, *Târîhu'l-Hamîs*, I- II, 1302.
- » Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as (ö. 275/888), *Sünen*, I-V, İstanbul, 1992.
- » Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm (ö. 224/838), *Kitâbu'l-Emvâl*, b.y.y. , 1353.
- » Erçetin, Ahmet, *Rivayetler ve Yorumlar İşığında Rahip Bahîra Olayı*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2008.
- » Erul, Bünyamin, "Varaka b. Nevfel", *DİA*, 2012.
- » Fayda, Mustafa, "Bahîrâ", *DİA*, İstanbul, 1991.
- » "İlk İslam Fetihlerinin Bazı Hususiyetleri", *Kutlu Doğum Haftası 12-17 Ekim*, 1990.
- » Germanoviç, Andrey Valeryeviç, İmenem Boga, Politizatsiyalslama İ İslamizatsiya Politikı, Politizdat Moskova, 1988.
- » Halife b. Hayyât (ö. 240/854), *Târih*, Beyrut, 1993.
- » Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, I-II, (çev. Salih Tuğ), İstanbul, 1993.
- » , "Zeyneb Bint Caş", *DİA*, 2013.
- » İbn Abdilberr, *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut, 2006.
- » İbn Ebî Hatim, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, I-X, Mekke, 1997.
- » İbn Habîb, EbûCa'fer Muhammed (ö. 245/859), *Kitabü'l-Muhabber*, Beyrut, thz.
- » İbn Hibbân, (ö. 354/965), *es-Sîratu'n-Nebeviyye*, Beyrut, thz.
- » İbn Hişâm, Abdilmelik (ö. 218/833), *es-Sîret'un-Nebeviyye*, I-IV, Beyrut, 2004.
- » İbn İshak, Muhammed (ö. 151/768), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, Beyrut, 2009.
- » İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, I-VI, (çev. Komisyon), İstanbul, 1989.
- » İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer el-Kureşî (ö. 746/1345), *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, I-IV, Beyrut, 1987.
- » *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-II, Beyrut, 2004.
- » İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (ö. 275/889), *Sünen*, I-II, İstanbul, 1992.
- » İbn Sa'd, Muhammed, (ö. 230/845), *Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Beyrut, 1998.
- » İbnu'l-İmad, AbdulhayyEb'ul-Fellâh (ö.1089/1678), *Şezerâtu'z- Zeheb*, I-X Beyrut, 1986.
- » İbnü'l-Esîr, İzzuddinEbi'l-Hasan Ali b. Muhammed (ö. 630/1232), *el-Kâmi'ifi't-Târih*, I-XI, Beyrut, 2006.
- » *Üsdü'l-Gâbe*, I-VIII, Beyrut, 2008.
- » İbü'l-Verdî, *Târîhulbnî'l-Verdî*, I-II, Beyrut, 1996.
- » İbn Zenceveyh, *Kitâbu'l-Emvâl*, I-II, Riyad, 2007.
- » Kaya, Remzi, "Kur'ân-ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 2, Bursa, 2002.
- » Kılıç, Sadık, "Târih Felsefesi Açısından Kıssalar", *Kur'ân Sempozyumu*, Ankara, 1996.
- » Kudâme b. Cafer (ö. 337/948), *Kitâbu'l-Harac*, Frankfurt, 1986.
- » Kurtûbî, Muhammed b. Ahmed el-Ensaî (ö. 671/1272), *el-Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, I-XX, Beyrut, 1965.
- » Makrîzî, Takiyüddin Ahmet b. Ali (ö. 845/1444), *İmtâu'l-Esmâ*, b.y.y. , thz.
- » Mâverdî (ö. 364/1058), *Ahkâmu's-Sultâniyye*, (çev. Ali Şafak), İstanbul, 1976.
- » *Tefsîru'l-Mâverdî*, I-VI, Beyrut, 1992.
- » Mes'udî, Ali b. Hüseyin b. Ali (ö. 345/956), *Murûcu'z-Zeheb*, I-IV, Beyrut, 2005.
- » Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, (çev. Ahmet Asrar), Ankara, 1983.
- » *Tefhîmu'l-Kur'ân*, I-VI, (çev. Heyet), İstanbul, 1997.
- » Muhammed Ebu Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, (çev. M. Keskin), İstanbul, 1993.
- » Muhammed Gazali, *Fikhu's-Sîre*, (çev. Resul Tosun), İstanbul, thz.
- » Müslîm, Ebu'l- Hüseyin el-Haccac (ö. 261/874), *Sahih*, I-III, İstanbul, 1992.
- » Nedvî, Süleyman, *Asr-ı Saadet*, I-III, (çev. Ömer Rıza Doğrul), İstanbul, 1978.
- » Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb (ö. 303/916), *Sünenü'n-Nesâî*, İstanbul, 1992.
- » Okumuş, Ejder, *Kur'ân'da Toplumsal Çöküş*, İstanbul, 1995.
- » Özkan, Mustafa, *Bütün Yönleriyle Medine Vesikası* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002.
- » Özsoy, Ömer, *İslâmiyât*, sayı 1, Ankara, 2004.
- » Öztürk, Mustafa, "Kur'ân, Kitab-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004.
- » Paçacı, Mehmet, *İslâmiyât*, sayı 1, Ankara 2004.
- » Pakiş, Ömer, "Kur'ân Kıssalarındaki Kapallıkların Giderilmesi Meselesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006.
- » Râzî, Muhammed b. Ömer, b. el-Hüseyin b. Ali el-Kuraşî (ö. 606/1209), *Tefsîr-i Kebir*, I-XXIII,

- (çev. Suat Yıldırım-Lütfullah Cebeci), Ankara, 1988.
- » Rûdânî, *Büyük Hadis Külliyyati*, (çev. N. Erdoğan), I-V, İstanbul, thz.
 - » Sâbûnî, M. Ali, *Safvetu't-Tefâsîr*, I-VII, (çev. S. Gümüş-N. Yılmaz), İstanbul, 1995.
 - » Sarıçam, İbrahim, *Hız Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara, 2007.
 - » Sarıçam, Özdemir, Mehmet-Erşahin, Seyfettin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Ankara, 2011.
 - » Suyûtî, *Hasâisü'l-Kübrâ*, I-III, Mısır, thz
 - » Şengül, İdris, "Kur'ân Mesajını Ulaştırmada Kıssaların Önemi", *I. Kur'ân Sempozyumu*, Ankara, 1994.
 - » Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), *Câmi'ul-Beyân*, I-XVI, Kahire, 1958., *Târîhu't-Taberî*, I-VI, Beyrut, 2008.
 - » Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (ö. 279/892), *Sünen*, I-V, İstanbul, 1992.
 - » Uraler, Aynur, "Safiyye", *DİA*, 2008.
 - » Vâkîdî, Muhammed b. Ömer (ö. 207/822), *Kitâbu'l-Meğâzî*, Beyrut, 2006.
 - » Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer (ö. 297/897), *Târîhu'l-Yâkûbî*, I-III, Necef, 1356.
 - » Yıldırım, Suat, "Kur'ân-ı Kerim'de Kıssalar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1979.
 - » Yüksel, Ahmet Turan, "Bir Tacir Olarak Hz. Peygamber", *Diyanet İlmî Dergi*, -Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) Özel Sayısı- Ankara, thz. "Bazı Batılı Araştırmacılara Göre İlk İslam Fetihleri", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya, 1996.
 - » Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n Nübelâ*, I-III, Beyrut, 2004.
 - » Zeyveli, Hikmet, "Kur'ân Kıssaları", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Ankara, 1996.